

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
А.С. МАКАРЕНКА
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Колесник Павло Станіславович

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність: 051 Економіка

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:

_____ В.В. Божкова
доктор економічних наук, професор
« ____ » _____ 2023 року

Виконавець:

здобувача вищої освіти 562 групи
_____ П.С. Колесник
« ____ » _____ 2023 року

Суми 2023

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА**

Інститут, факультет Фізико-Математичний
Кафедра Бізнес-економіки та адміністрування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 051 Економіка
Освітньо-професійна програма Економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри бізнес-економіки
та адміністрування**

_____ д.е.н., професор **Божкова В.В.**

« _____ » _____ 2023р.

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Колесник Павло Станіславович

1. Тема роботи: «Управління ризиками економічної діяльності вітчизняних підприємств»

Керівник роботи: доктор економічних наук, професор Божкова В.В.
затверджені наказом від « _____ » _____ 202_ року, № _____.

2. Строк подання студентом роботи « _____ » _____ 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи:

Мета дослідження : полягає в дослідженні управління ризиками економічної діяльності вітчизняних підприємств України.

Об'єкт дослідження: системи управління економічними ризиками підприємств України

Предмет дослідження: теоретичні та практичні засади визначення ефективності управління економічними ризиками підприємств України.

4. Зміст роботи (перелік питань які потрібно розробити

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.

Розділ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Розділ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ ВКФ АСТРО-СЕРВІС.

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу (із чітким зазначенням обов'язкових складових): 23 таблиці, 4 рисунків.

6. Консультація розділів роботи.

Розділ	Прізвище ініціали та посада консультанта	Підпис, дата. Завдання видав	Підпис, дата. Завдання прийняв
1.	Божкова В.В.		
2.	Божкова В.В.		
3.	Божкова В.В.		

Дата видачі завдання «__» _____ 202__ року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи*	Строк виконання етапів роботи	Примітки
I. Етапи роботи над кваліфікаційним дослідженням			
1.	Визначення теми магістерської роботи, ознайомлення з науковою літературою за темою дослідження.		
2.	Обговорення та затвердження теми магістерської роботи та наукового керівника на засіданні кафедри, наказом ректора університету.		
3.	Отримання консультації в керівника, накопичення матеріалів для написання теоретичної частини дослідження, розробка плану роботи, визначення об'єкта, предмета, мети, гіпотези, завдань дослідження, критеріїв оцінювання.		
4.	Робота над теоретичною частиною магістерської роботи, аналіз літературних джерел. Розробка та апробація методики дослідної роботи.		
5.	Подання теоретичної частини магістерської роботи для першого читання науковим керівником.		
6.	Усунення зауважень урахування рекомендацій наукового керівника, щодо першого розділу роботи.		
7.	Подання другого розділу магістерської роботи на перевірку науковому керівнику.		
8.	Подання третього розділу методологічної частини магістерської роботи на перевірку науковому керівнику.		
9.	Урахування рекомендацій наукового керівника, збагачення роботи додатковими дослідженнями, підготовка загальних висновків.		
10.	Доопрацювання магістерської роботи з урахуванням рекомендацій після передзахисту.		
11.	Подання магістерської роботи науковому керівнику та рецензенту на підготовку відгуку та рецензії, подання електронної версії магістерської роботи.		
12.	Подання на кафедру остаточного варіанта магістерської роботи, переплетеного та підписаного магістрантом, науковим керівником і рецензентом.		

Науковий керівник _____ д.е.н., професор Божкова В.В.

Здобувач _____ Колесник П.С.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	8
1.1 Сутність поняття «економічні ризики» та їх класифікація	8
1.2 Способи управління економічними ризиками.....	14
1.3 Методологічні аспекти аналізу економічних ризиків.....	17
Висновки до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ .	27
2.1 Аналіз розвитку підприємництва в Україні	27
2.2 Оцінювання ефективності управління економічними ризиками вітчизняних підприємств.....	35
2.3 Оцінка економічних ризиків підприємств України.....	38
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ ВКФ АСТРО-СЕРВІС.....	46
3.1 Характеристика підприємства ТОВ ВКФ АСТРО-СЕРВІС та аналіз економічних ризиків	46
3.2 Оцінка економічних ризиків діяльності ТОВ ВКФ АСТРО-СЕРВІС	50
3.3 Обґрунтування напрямів підвищення ефективності управління економічними ризиками підприємства.....	65
Висновки до розділу 3.....	73
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

В умовах сучасного господарського середовища підприємства стикаються зі зростаючим рівнем нестабільності та невизначеності, що породжує ряд економічних ризиків. Швидкі зміни на ринках та можливість обирати різноманітні форми та напрямки фінансової та господарської діяльності в Україні створюють умови для стрімкого розвитку ринкових відносин. Урахування незмінної інтеграції у світову економіку відкриває нові можливості, але одночасно ставить підприємства перед високим рівнем відповідальності та потребою в стійкому функціонуванні.

Постійна невизначеність та нестабільність як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, обмеженість капіталу та ресурсів, а також зростання витрат створюють необхідність у теоретичному та практичному розгляді можливих ризиків на підприємстві. У цьому контексті виникає потреба в управлінні ризиками, оскільки керівники стикаються з труднощами в ході своєї діяльності та прагнуть ефективно вирішувати проблеми для забезпечення стабільності та успішності компанії. Забезпечення ефективного функціонування та сталого розвитку підприємства у таких умовах стає важливим завданням для його управління.

Актуальність дослідження визначається сучасними реаліями глобального бізнес-середовища. Збільшення конкуренції, нестабільність фінансових ринків, технологічні зміни та економічні турбуленції створюють унікальні виклики для підприємств у всіх галузях. Відсутність ефективного управління економічними ризиками може призвести до серйозних фінансових та стратегічних проблем для підприємства. Дипломна робота присвячена вивченню, аналізу та розробці системи управління економічними ризиками, що вирішить нагальне питання підвищення стійкості та конкурентоспроможності сучасних підприємств.

Мета дослідження полягає в дослідженні управління ризиками економічної діяльності вітчизняних підприємств України.

Відповідно до поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- визначити сутність поняття «економічні ризики» та їх класифікація;
- розглянути способи управління економічними ризиками;
- визначити методологічні аспекти аналізу економічних ризиків;
- проаналізувати розвиток підприємництва в Україні;
- оцінити ефективність управління економічними ризиками вітчизняних підприємств;
- оцінити економічні ризики підприємств України;
- надати характеристику підприємства ТОВ ВКФ АСТРО-СЕРВІС та аналіз економічних ризиків;
- оцінити економічні ризики діяльності ТОВ ВКФ АСТРО-СЕРВІС;
- провести обґрунтування напрямів підвищення ефективності управління економічними ризиками підприємства.

Об'єктом дослідження є системи управління економічними ризиками підприємств України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні засади визначення ефективності управління економічними ризиками підприємств України

Теоретичною і методологічною основою дослідження є положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, з питань управління ризиками на підприємстві.

Наукова новизна та практична значущість отриманих в роботі результатів полягає у розробці конкретних рекомендацій для українських підприємств з метою підвищення ефективності управління економічними ризиками.

Апробація результатів та публікації. Доповідь на студентському науковому гуртку «Аналітика сучасних економічних трансформацій» на тему «Аналіз та оцінка економічної діяльності підприємств».

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Ключові слова: економічний розвиток, економічний ризик, невизначеність, нестабільність, управління економічними ризиками.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Сутність поняття «економічні ризики» та їх класифікація

Формування системи управління економічними ризиками стає важливим етапом стратегічного управління, оскільки дозволяє забезпечити стійке функціонування підприємства та досягати поставлених цілей в умовах невизначеності та змін.

Основою формування системи управління економічними ризиками є врахування та аналіз різноманітних факторів, що можуть впливати на фінансове та господарське становище підприємства. Зокрема, ризики можуть бути пов'язані з економічною нестабільністю, змінами в законодавстві, коливаннями валютних курсів, технологічними змінами, та іншими чинниками.

Формування системи управління економічними ризиками передбачає визначення стратегій попередження, зменшення та прийняття ризиків. Запровадження системи включає в себе створення структури управління ризиками, розробку методології оцінки ризиків, та розроблення механізмів моніторингу та аналізу ризикових ситуацій [1].

При визначенні теоретичних основ формування системи управління економічними ризиками слід враховувати теорію портфельного управління ризиками, яка дозволяє оптимізувати співвідношення ризикованих та неризикованих активів. Також важливим є використання методів аналізу сценаріїв, стрес-тестування та симуляцій для прогнозування реакції підприємства на різні ризикові ситуації [12].

Усі ці теоретичні підходи слід впроваджувати в контексті конкретної діяльності підприємства, враховуючи його особливості, специфіку галузі, та стратегічні цілі. Формування системи управління економічними ризиками – це невід'ємна частина ефективного корпоративного управління, що дозволяє забезпечити стабільність та стійкість підприємства в умовах змінного економічного середовища.

Кожне підприємство, чи то невеликий бізнес, чи транснаціональна корпорація, зазнає впливу різноманітних ризиків, які можуть вплинути на його операції та ефективність. Ці ризики можуть виникати як всередині підприємства, так і зовні, і можуть бути породжені різними чинниками, такими як економічні умови, конкуренція, відповідність нормативам, технологічні виклики, управління людськими ресурсами та природні катастрофи [7].

Таблиця 1.1

Визначення ризику в науковій літературі

Джерела	Визначення ризику
В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко	Ризик – ситуація, коли мають місце невизначеність, конфлікт, наявна багато- варіантність і коли одночасно не всі альтернативні варіанти однаковою мірою сприятливі. Автори зазначають, що ризик присутній і є складовим елементом будь-якої управлінської діяльності (менеджменту)
Н.М. Внукова, В.А. Смоляк	Ризик – усвідомлення можливості небезпеки виникнення непередбачених утрат очікуваного прибутку, майна, грошей у зв'язку з випадковими змінами умов економічної діяльності, несприятливими обставинами
М.М. Дмитрієв, С.А. Кошечкін	Під підприємницьким ризиком пропонується розуміти сукупність зовнішніх та внутрішніх процесів та явищ, які вимагають від підприємницьких структурних розроблення та реалізації управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію втрат та максимізацію можливих переваг в умовах наростаючої невизначеності
Л.І. Донець	Ризик загалом слід розглядати як можливість або загрозу відхилення результатів конкретних рішень або дій від очікуваних
Ю. Івченко	Ризик – об'єктивно-суб'єктивна категорія, пов'язана з подоланням невизначеності, випадковості, конфліктності в ситуації неминучого вибору, що відображає ступінь досягнення суб'єктом очікуваного результату
О.А. Зоріна	Ризик – об'єктивна реальність, яку необхідно враховувати під час планування діяльності в майбутньому

Джерело: систематизовано автором на основі [7, 15, 21]

Для ефективного керування цими ризиками підприємствам необхідно мати комплексну систему управління ризиками, яка визначатиме, оцінюватиме та пом'якшуватиме потенційні загрози.

Розглянемо ризики, з якими стикаються підприємства в процесі управління, з фокусом на різні стратегії, які вони можуть використовувати для керування цими ризиками.

Управління ризиками підприємства (ERM) - це процес виявлення, оцінки та керування ризиками, які можуть впливати на здатність підприємства досягати своїх цілей [15]. ERM становить важливий компонент корпоративного управління, оскільки воно дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо ризиків та забезпечувати баланс між ризиком та прибутком. На прикладі підприємств в Україні розглянемо деякі ризики, з якими вони стикаються у своїй діяльності.

Останні роки характеризувалися нестабільністю економіки України, з періодами стрімкого зростання, за якими слідувала рецесія. Пандемія COVID-19 також викликала відчуття невизначеності через порушення ланцюгів поставок та зменшення попиту, особливо в галузях туризму та гостинності. В 2022 році країну охопила повномасштабна війна, призвівши до серйозних збитків у різних галузях економіки. Підприємства в Україні стикаються з різними викликами, такими як коливання валютних курсів, висока інфляція та ризик втрати майна внаслідок обстрілів, атак на енергетичні об'єкти та пошкодження товарів для продажу [17].

Для керування економічними ризиками підприємства в Україні повинні активно застосовувати стратегії, такі як диверсифікація діяльності в різних секторах економіки, розширення на нові ринки та розробка продуктів або послуг, які менше чутливі до економічних коливань. Крім того, підприємства повинні уважно аналізувати економічні показники, такі як зростання ВВП, рівень інфляції та споживча впевненість, та адаптувати свою діяльність відповідно до змін у економічних умовах. Сучасні умови також підштовхують підприємства до гнучкості та швидкого адаптування до невизначеності, що впливає з непередбачуваності майбутнього.

На сучасному етапі часто спостерігаються різні неоднозначності в тлумаченні термінів, таких як господарські ризики, економічні ризики та підприємницькі ризики.

З метою усунення цих непорозумінь доцільно розглянути інтерпретацію діяльності, пов'язаної із зазначеними ризиками, в законодавчій базі України.

Відповідно до Господарського кодексу України [12], господарська діяльність визначається як активність, яку здійснюють суб'єкти господарювання у сфері суспільного виробництва з метою виготовлення та реалізації продукції, надання послуг або виконання робіт.

Здійснення господарської діяльності спрямоване на досягнення економічних та соціальних цілей, а також на отримання прибутку. Така активність називається підприємництвом, а її виконавці - підприємці. Умови сучасного господарювання свідчать про значущий рівень економічної невизначеності, що характеризує діяльність сучасних суб'єктів господарювання. Крім того, досягнення стратегічно визначених цілей і забезпечення довгострокової фінансової стійкості виступає ключовим елементом цілісної системи управління ризиками, що впливають на зниження рівня фінансової нестійкості цих суб'єктів.

З метою досягнення високої ефективності у господарській діяльності суб'єктам господарювання необхідно не лише уникати ризикованих ситуацій (оскільки уникнення не завжди можливо), але й вчитися систематично та всебічно оцінювати ці ризики для їх ефективного управління.

Такі дії допоможуть суб'єктам господарювання оперативно ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення в умовах адаптації до невизначених обставин, які визначає зовнішнє та внутрішнє середовище. Під ризиком розуміється суб'єктивно-об'єктивна категорія, що визначає специфіку невизначеності сучасної діяльності, під впливом різних факторів [6].

При уточненні економічної сутності «господарського ризику» важливо врахувати, що це поняття базується на елементах управління господарським ризиком та аналізу ризикових подій, що впливають із формування цілей господарської діяльності. Наприклад, ситуація недосягнення цілей через реалізацію ризику є некерованою. Ключові критерії, що визначають цільові результати господарської діяльності, включають досягнення фінансового успіху, підтримку привабливої репутації, задоволення потреб споживачів, гармонізацію взаємовідносин та інші [23].

Господарські ризики можна класифікувати за характеристиками діяльності, характером небезпеки, територіальним розміщенням, рівнем забезпечення захисту, специфікою організації захисту, природою виникнення, сферою виникнення, можливістю страхування, регулярністю виникнення, впливом на об'єкт, масштабністю настання наслідків, природою виникнення втрат та очікуваннями від ризику [12].

Для покриття негативних наслідків реалізації господарських ризиків важливо формувати резерви, які враховують операційні витрати, фінансові витрати, надзвичайні витрати, прибуток від минулих періодів, фінансовий результат та зобов'язання власників [6].

Спрямовуючи увагу на економічні ризики, результати узагальнення інформації з джерела [9] свідчать, що класифікація економічних ризиків може бути проведена за наступними критеріями [8]:

- За сферою виникнення ризиків: внутрішні та зовнішні.
- За масштабом впливу на економічну діяльність: ризики, що впливають на суб'єкти господарювання, галузеві, регіональні та національні.
- За рівнем економічного управління: мікрорівня та народногосподарські.
- За джерелом виникнення: ринкові (системні) та несистемні.
- За природою виникнення: природні та господарські.
- За напрямком впливу: ризики пасивної діяльності (пасивного очікування) та ризики активної діяльності.
- За специфікою виникнення: раціональні, нераціональні та авантюрні.
- За тривалістю дії впливу ризиків: постійні, довготермінові та короткотермінові.
- За рівнем виникнення можливих втрат: катастрофічні, критичні, припустимі, максимальні, середні та мінімальні.
- За рівнем правомірності: правомірні та неправомірні.
- За специфікою страхування ризиків: застраховані та незастраховані.
- За об'єктивністю виникнення: об'єктивні, суб'єктивні та об'єктивно-суб'єктивні.

- За часом настання ризиків: запізнілі, своєчасні та випереджуючі.
- За впливом на фінансовий результат: спекулятивні та чисті.
- За специфікою врахування часового чинника: статичні та динамічні.

За особливостями економічної діяльності: виробничі, валютні, кредитні, відсоткові, інвестиційні, комерційні, фінансові, інноваційні тощо.

Щодо юридичної специфіки ризиків, важливо використовувати різноманітні юридичні важелі для чіткого розмежування правомірних та неправомірних ризиків. Це сприятиме визначенню підстав юридичної відповідальності для осіб, що завдають шкоду діяльності та спричиняють реалізацію економічних ризиків [26]. Дослідження результатів підприємницької діяльності, яка піддається підприємницькому ризику, вказують на те, що рівень цього ризику часто підвищується через вплив зовнішніх та внутрішніх чинників, таких як рівень законодавчої бази, дії владних органів, податкова політика, конкуренція та рівень злочинності [18].

Серед зовнішніх факторів непрямого впливу доцільно виокремлювати політичну обстановку в державі, рівень науково-технічного прогресу, економічну ситуацію в країні, особливості ринкової кон'юнктури, події у світі та стан навколишнього середовища [15].

Одночасно, серед внутрішніх факторів впливу на рівень підприємницького ризику важливі різноманітні аспекти, такі як науково-технічна база виробничого процесу, організованість виробничого процесу, рівень розвитку, оперативне та тактичне планування, забезпеченість ресурсами, ефективність використання ресурсів, якість та конкурентоспроможність продукції, обсяг реалізації продукції, продуктивність праці, мотивація праці, оплата праці, витрати на виробництво, прибутковість підприємницької діяльності.

При аналізі чинників впливу на рівень реалізації підприємницьких ризиків, цілком обґрунтовано розглядати класифікацію таких ризиків. Зокрема, згідно з інформацією, представленою у [27], підприємницькі ризики можна розподілити на наступні ключові типи:

1) ризики, пов'язані із купівельною спроможністю (включаючи інфляційні, дефляційні, валютні та ліквідні ризики);

2) інвестиційні ризики (включаючи ризики недоодержання вигоди, фінансові втрати та погіршення прибутковості від підприємницької діяльності, такі як відсоткові, кредитні, банкрутства, селективні та біржові ризики).

У висновках та перспективах подальших досліджень. Після аналізу літературних джерел [1–12] розкрито економічну сутність термінів "господарські ризики", "економічні ризики" та "підприємницькі ризики", враховуючи їх взаємозв'язок у теорії та законодавстві України.

Також визначено, що:

- господарські ризики пов'язані зі здійсненням суб'єктами господарювання діяльності щодо виробництва, реалізації продукції та надання послуг;

- економічні ризики виникають у контексті економічної діяльності суб'єктів господарювання і включають ризики зовнішнього та внутрішнього впливу, ризики на різних рівнях (мікро-, мезо-, макрорівень), різноманітні за тривалістю та інші.

В перспективі слід розглянути комплекс ризиків, які впливають на функціонування суб'єктів господарювання в умовах невизначеності та несподіваності зовнішнього та внутрішнього середовища.

1.2 Способи управління економічними ризиками

Аналіз ризиків, які виникли раніше, відіграє важливу роль у визначенні ризиків і може служити початковим етапом для створення внутрішньої класифікації. Для збору інформації про минулі ризики, організація повинна створювати бази даних щодо внутрішніх втрат і постійно отримувати інформацію з зовнішніх джерел. Надаємо розроблену класифікацію сучасних видів ризиків, які, на нашу думку, мають найбільший вплив на існування та розвиток малого та середнього бізнесу в Україні, особливо в умовах коронакризи (табл. 1.2).

Розроблена класифікація ризиків для бізнесу

Найменування ризику	Зміст ризику	Чинники ризику	Оцінка ризику	Наслідки ризику
Основний капітал підприємства				
ризик утрати ефективності використання основного капіталу	неприсосован і до змін обладнання та технологія виробництва	недостатній обсяг вкладень у модернізацію виробництв або відсутність таких вкладень узагалі як наслідок простоїв	аналіз показників економічної ефективності використання основного капіталу	зниження обсягу продукції, виробленої з використанням основного капіталу
Фінансовий капітал				
ризик зниження фінансової стійкості	суттєве зниження рівня доходу фірми на одиницю виробленої продукції	зниження платоспроможного попиту на товари і послуги як результат економії та недостатніх доходів покупців	аналіз показників фінансової стійкості підприємства	неможливість забезпечити подальше розвиток і конкурентоспроможність фірми
Трудовий капітал				
ризик зниження ефективності використання робочої сили (недостатній контроль через роботу на дому)	збільшення частки працівників із недостатнім рівнем розвитку людського капіталу (результат дистанційного навчання)	зниження рівня вимог до якості трудового капіталу	аналіз показників використання трудового капіталу	зниження продуктивності праці і збільшення кількості працівників, задіяних у виробничому процесі
Втрата ринку				
ризик зниження платоспроможності покупців через втрату ними доходу	збільшення частки безробітних	зниження доходів населення	маркетинговий аналіз, визначення сегмента та покупної спроможності клієнтів	зниження реалізації, втрата доходу, робота «на склад»
Нормативно-правовий ризик (вплив рішень державних органів влади щодо карантинних умов)				
ризик прийняття органами державної влади рішень, обмежувального характеру	простої виробництва, зупинення діяльності у цілому	зниження доходу, втрата клієнтів, простої обладнання, псування сировини і т. д.	моніторинг нормативно-правових змін	зупинення діяльності, втрата доходів

Джерело: систематизовано автором на основі [8]

В табл. 1.2 наведено узагальнений перелік можливих ризиків, що складений з урахуванням макроекономічних проблем, що призводять до порушень структурних пропорцій у розвитку підприємництва. За даними, представленими в таблиці, можна визначити порушення мікроекономічних пропорцій (на рівні окремих підприємств).

Якщо ці порушення розповсюджуються на безліч підприємств, це може призвести до порушень галузевих та територіальних пропорцій, а в подальшому – і макроекономічних, коли ризики набувають системного характеру. Це вимагає системної роботи не лише на рівні конкретних підприємницьких структур, але й на рівні галузей та країни в цілому. У такій ситуації необхідні управлінські заходи, що об'єднують фірми, галузеві та територіальні об'єднання підприємців, а також владні органи на рівні регіону та держави.

Матеріал, представлений у таблиці 1.2, робить можливим зробити висновок, що управління ризиками в підприємницькій структурі повинно бути спрямоване на два основних напрямки: мінімізацію умов, які породжують ризики, і зниження самого рівня ризиків на рівні конкретного підприємства. Деякі умови є об'єктивними, такими, як зниження купівельної спроможності споживачів та низький рівень людського капіталу [7, с. 18].

Управління в цьому випадку повинно спрямовуватися не на повне усунення ризиків (оскільки уникнення їх є неможливим у сучасних умовах), а на мінімізацію їх наслідків. Для цього може бути застосована шкала ризиків порушення пропорційності.

Ця шкала може бути уявлена як послідовність управлінських заходів:

- 1) Підготовка вихідних даних для детального аналізу та прийняття управлінських рішень.

- 2) Оцінка рівня забезпеченості підприємницької структури факторами виробництва в оптимальних розмірах (з урахуванням кількісних і якісних показників) і їх впливу на формування ризиків, а також на можливості розвитку фірми та збереження її конкурентоспроможності на ринку.

3) Побудова шкали ризику та визначення найбільш проблемних зон для їх усунення або мінімізації [5].

Очевидно, що вирішення цих питань повинно відбуватися в контексті загальної системи управління функціонуванням підприємницької структури. Ці заходи мають бути важливим системним елементом, який володіє ієрархічною структурою та забезпечує синергетичний ефект розвитку.

1.3 Методологічні аспекти аналізу економічних ризиків

Аналіз ризиків включає в себе процедуру ідентифікації факторів ризиків та їх подальшу оцінку важливості. Суттєвою частиною цього аналізу є оцінка ймовірності виникнення небажаних подій, що можуть негативно позначитися на досягненні визначених цілей. Процес аналізу ризиків також включає оцінку рівня ризиків та застосування методів для зменшення чи уникнення їх негативних наслідків. Метою якісного аналізу є ідентифікація чинників, областей та видів ризиків. Кількісний аналіз ризиків дозволяє чисельно визначити розміри окремих ризиків та загальний ризик.

Якісний аналіз ризиків – це процес якісного оцінювання виявлених ризиків, які вимагають негайної реакції [15]. Цей метод визначає ступінь важливості ризику та обирає відповідний метод реагування. Основна мета полягає у виявленні основних видів ризиків, що впливають на діяльність. Перевагою такого підходу є можливість наочної оцінки ступеня ризикованості та відмови від конкретного рішення на початковому етапі.

Якісний аналіз ризиків дозволяє ідентифікувати види ризиків, визначити причини і фактори, впливаючі на конкретний вид ризику, та надає можливість вартісно оцінити наслідки його реалізації. Крім того, необхідно описати та оцінити вартість всіх можливих наслідків гіпотетичної реалізації виявлених ризиків та запропонувати заходи для їх мінімізації чи компенсації.

Завданням якісного аналізу ризиків є виявлення джерел та причин ризиків, етапів та робіт, при виконанні яких виникає ризик. Основні результати включають в себе виявлення конкретних ризиків, аналіз і вартісну оцінку

можливих наслідків їх реалізації, а також пропозиції щодо мінімізації та компенсації цих наслідків. Додатковими результатами є визначення прикордонних значень можливої зміни всіх факторів проекту, який перевіряється на ризик.

Якісний аналіз інвестиційних ризиків проводиться на етапі розробки бізнес-плану, а повна експертиза проекту дозволяє підготувати обширну інформацію для подальшого аналізу ризиків.

В якісному аналізі ризиків виділяють три основні методи: експертний метод, метод аналізу доцільності витрат і метод аналогій.

Експертний метод передбачає обробку оцінок експертів з великим досвідом у реалізації інноваційних проектів для кожного виду ризиків та визначення інтегрального рівня ризику. Методи, такі як метод Дельфі, метод бальних оцінок, ранжування та попарне порівняння, є поширеними засобами збору експертних оцінок [15].

Експертний метод передбачає оцінку ймовірності настання ризиків кожним експертом, що подається окремо. Оцінки експертів потім піддаються аналізу на предмет суперечливості, де максимально допустима різниця між оцінками двох експертів не перевищує 50%. Цей підхід дозволяє усунути значні відмінності в оцінках експертів і досягти згоди щодо ймовірності настання конкретного ризику.

Метод експертних оцінок використовує комплекс логічних і математико-статистичних методів, пов'язаних із здатністю експерта обробляти інформацію для аналізу та прийняття рішень. Основою цього методу є сам експерт, який використовує свої знання, досвід і інтуїцію для знаходження ефективних рішень. Важливо відзначити, що експерти, залучені до оцінки ризиків, повинні мати повний доступ до інформації про проект, виявити високий рівень креативного мислення та компетентності у відповідній предметній області, а також утримуватися від особистих переваг щодо проекту [8].

Етапи експертного опитування включають формулювання мети, підбір робочої групи, розробку технічного завдання, підбір експертів, проведення збору

і аналізу експертних думок, інтерпретацію результатів і прийняття рішень. Важливо відзначити, що існує різноманітні методи отримання експертних оцінок, і вони можуть варіювати в залежності від конкретних умов та цілей експертизи.

Метод оцінювання ризиків за допомогою експертних оцінок є більш суб'єктивним у порівнянні з іншими методами. Ця суб'єктивність виникає внаслідок того, що група експертів, яка проводить аналіз ризиків, висловлює власні негативні оцінки щодо минулих та майбутніх ситуацій. Часто цей метод використовується в умовах обмеженої якості інформації або для визначення ризиків у сфері діяльності, що не має аналогів, що ускладнює аналіз минулих результатів. Загальна ідея полягає в тому, що підприємство визначає певну групу ризиків і розглядає, як вони можуть впливати на його діяльність. Це зводиться до надання балів ймовірності виникнення конкретного ризику та ступеня його впливу на всю діяльність [23].

На сучасному етапі існують різні методи експертних оцінок для аналізу ризиків, такі як запитальники, SWOT-аналіз, Роза і спіраль ризиків, оцінка ризику стадії проєкту та метод Дельфі.

Метод Дельфі, розроблений Олафом Хельмером, використовує творчий підхід до розв'язання проблем та точний прогноз. Він передбачає анкетування фахівців у вибраній галузі знань. Отримані дані обробляються статистично, формуючи діапазон думок експертів. Після першого опитування може бути значний розкид думок, тому метод передбачає проведення кількох опитувань. Кожного разу експерти ознайомлюються з підсумками попереднього опитування для отримання додаткової інформації. Метод Дельфі можна застосовувати для визначення ідентифікації ризиків та їх кількісних характеристик.

Оцінка ймовірності виникнення ризику виконується за допомогою методу експертних оцінок, що застосовується на початкових етапах роботи, коли інформація є обмеженою для кількісного оцінювання.

Перевагами цього методу є відсутність потреби в точних вихідних даних і дорогих програмних засобах, а також можливість провести оцінку до розрахунку

ефективності, що робить його простим для використання. Однак серед недоліків слід відзначити труднощі в залученні незалежних експертів та значну суб'єктивність отриманих оцінок.

Метод аналізу доцільності витрат спрямований на виявлення потенційних зон ризику і використовується для мінімізації ризику, який може загрожувати капіталу. Зазначається, що перевитрата коштів може виникнути внаслідок одного з чотирьох основних факторів (або їх комбінації) [21]:

- 1) початкова недооцінка вартості проєкту в цілому або його окремих етапів і складових;
- 2) зміни в проєкті через неочікувані обставини;
- 3) відхилення продуктивності використовуваного в об'єкті обладнання від проєктних параметрів;
- 4) вплив інфляції, змін податкового законодавства та процентних ставок на вартість проєкту.

Усі ці фактори можуть бути ретельно деталізовані, а на основі типового переліку формується докладний контрольний перелік можливого збільшення витрат для кожного варіанту проєкту або його компонентів. Процес фінансування проєкту поділяється на етапи, які пов'язані з етапами реалізації проєкту і можуть враховувати додаткову інформацію, яка надходить у процесі його виконання. Поступове виділення коштів дозволяє припинити фінансування проєкту при перших ознаках зростання ризику вкладень або почати пошук заходів для зниження витрат.

Метод аналогій є стратегією управління ризиками проєкту, заснованою на аналізі бази даних про реалізацію подібних проєктів і врахуванням умов їх виконання. Цей метод дозволяє враховувати можливі помилки, наслідки впливу неприйнятних факторів та екстремальні ситуації як джерела потенційного ризику. Метод аналогій використовується як на окремих етапах життєвого циклу проєкту, так і на всьому його протязі, служачи для розробки сценаріїв виконання проєкту.

Використання аналогій полягає в пошуку і використанні схожості між явищами, об'єктами, системами. Цей метод широко застосовується в разі, коли застосування інших методів оцінки ризику є неможливим.

Важливо проявляти обережність при використанні методу аналогій, оскільки невдачі реалізації деяких проєктів можуть не забезпечити достатньо надійний вибір можливих сценаріїв невдачі майбутнього проєкту.

Причини виникнення розбіжностей можуть бути різноманітні: по-перше, ускладнення, які виникають, часто накладаються одне на одне, оскільки вони можуть проявлятися протягом тривалого часу; по-друге, вони можуть суттєво відрізнятись між собою, а ефект їх взаємодії проявляється як результат складної взаємодії. Таблиця 1 містить аналіз переваг і недоліків якісних методів оцінки ризиків.

Отже, серед переваг якісних методів можна визначити простоту розрахунків, відсутність потреби в точних даних та можливість використання без комп'ютерів. Також ці методи застосовуються, коли інші інструменти оцінки неприйнятні, та дозволяють врахувати можливі помилки, наслідки впливу негативних факторів та екстремальні ситуації як джерела потенційного ризику. Застосування цих методів можливе як на окремих етапах життєвого циклу проєкту, так і на всьому його протязі.

До недоліків якісних методів слід віднести суб'єктивність оцінок, оскільки якість оцінок залежить від кваліфікації експертів. Складність методу аналогій полягає в правильному виборі аналога, оскільки відсутні формальні критерії для оцінки ступеня аналогічності ситуацій.

Також важко аналізувати сценарії наявних якісних відмінностей більшості подібних ситуацій, і важко визначити точність з якою рівень ризику аналогічного проєкту можна порівняти з ризиком розглядуваного проєкту. В методі експертного порівняння об'єкти оцінюються за кількома показниками, і результати можуть бути неоднозначними, а попарне ранжування неможливе, якщо список об'єктів залишається відкритим.

Аналіз переваг і недоліків якісних методів оцінки ризиків

Метод	Переваги	Недоліки
Метод експертних оцінок	Використання методу експертних оцінок характеризується відсутністю потреби в обширній вихідній інформації та використанні спеціалізованих програмних засобів. Цей підхід відзначається простотою і швидкістю отримання результатів, а також відносною ефективністю робіт.	Висока суб'єктивність результатів, складність залучення експертів і забезпечення їх узгодженої роботи
Аналіз доцільності витрат	Легкість в реалізації та можливість відстеження ризиків на різних етапах проекту.	Необхідність обліку інформації про вартість проекту, яка надходить у міру розробки проекту
Метод аналогій	Простий у застосуванні, не передбачає проведення значних досліджень	Вибір аналога та оцінка його ризиків у порівнянні з розглянутим проектом становлять складне завдання. Цей підхід застосовується лише для проектів з повторюваним характером і передбачає наявність відповідної інформаційної бази для проведення аналізу.

Джерело: систематизовано автором на основі [6]

Для підвищення точності оцінки ризику та уникнення помилок під час аналізу, можна розглядати використання групування ризиків за класерним типом. В сучасному управлінні підприємницькою діяльністю все частіше та успішніше застосовуються різноманітні рішення, що базуються на кластерному підході. Розглядаємо можливість активнішого використання цього підходу в управлінні ризиками, як не лише з позиції держави, в обов'язки якої входить забезпечення економічної безпеки взагалі, але й безпосередньо з позиції підприємницьких структур.

У даному випадку пропонуємо розподіляти не лише ризики, а й їх інтенсивність і силу впливу на підприємницьку структуру. Особливістю цього підходу є можливість включення набору базових заходів у склад кластера, що відповідає конкретним ризикам та характеру підприємницької структури. Це, у

більшості випадків, сприяє зменшенню витрат на протидію ризикам, зокрема тимчасовим.

Запропонована процедура оцінки ризику включає такі етапи [25]:

- 1) Оцінка кожного ризику, вказаного в таблиці.
- 2) Інтегральна оцінка ризиків.
- 3) Визначення сили впливу внутрішніх ризиків.
- 4) Розроблення управлінських рішень з протидії ризикам.

Давайте розглянемо ці етапи докладніше. На першому етапі слід оцінити рівень впливу кожного з виділених ризиків. Для цього можна використовувати спеціально розроблену шкалу оцінки (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Шкала рівня впливу ризиків на діяльність підприємства під час обмежень через пандемію

Шкала	Рівень шкали	Характеристика рівня шкали
1. Незначний	відсутність помітного впливу ризиків	Не викликає необхідність негайної реакції
2. Малий	слабкий вплив ризиків	Передбачає їх подальший моніторинг
3. Середній	помірний вплив ризиків	Передбачає активну реакцію з метою їх усунення або, у випадку неможливості усунення, зменшення їхнього впливу.
4. Високий	значний вплив ризиків	Передбачає термінову відповідь на їхні дії та коригування принципів функціонування підприємницької структури.
5. Катастрофічний	руйнівна дія ризиків на ключові напрямки роботи підприємницької структури	Передбачає повний перегляд стратегії та тактики функціонування підприємницької організації, а також залучення значних додаткових фінансових ресурсів для усунення ризиків

Джерело: систематизовано автором на основі [56]

Для забезпечення можливості швидкого реагування на виникнення ризику пропонується створити в малих та середніх підприємствах відділ реагування, який включатиме:

- 1) Механізм для оперативного проведення заходів щодо коригування швидкоплинних процесів.
- 2) Проведення специфічної внутрішньої аналітичної роботи, включаючи роботу з документацією, що відображає ризикові події, їхню градацію (постійно

існуючі і нові ризики) і характер впливу на функціонування та розвиток підприємницької структури.

3) Розроблення схем, які відображають причинно-наслідкові зв'язки між зовнішніми та внутрішніми ризиками [9].

Особливу увагу слід приділити останній умові, яка передбачає комплексний підхід до управління ризиками та формування відповідної системи управління для усунення недоліків в системі управління, до яких слід віднести:

- Відсутність системності в роботі з ризиками через відсутність спеціалізованого підрозділу як самостійної одиниці.
- Відсутність ефективної взаємодії між різними структурними підрозділами (за винятком цілеспрямованої роботи всіх підрозділів з конкретним ризиком, очолюваною одним із ключових менеджерів або власником підприємницької структури).
- Неєфективне використання інструментів боротьби з ризиками.
- Епізодичність та фрагментарність заходів з роботи з внутрішніми ризиками.
- Відсутність обґрунтованих цільових показників, які повинні бути досягнуті щодо внутрішніх ризиків.

Враховуючи вищевикладене, слід відзначити, що основною метою якісних методів оцінки ризику є ідентифікація, опис та оцінка ймовірності настання наслідків ризиків, які впливають на проектну діяльність і визначають принципову можливість здійснення проекту, а також показники ефективності його реалізації для всіх потенційних (або реальних) учасників. Однією з переваг якісних методів аналізу є те, що на ранніх етапах управління проектом можна оцінити ступінь ризикованості проекту, що реалізується, і вже на цьому етапі внести корективи у прийняті управлінські рішення.

Висновки до розділу 1

Управління ризиками підприємства (ERM) представляє собою комплексний процес ідентифікації, оцінки та управління можливими загрозами,

які можуть впливати на досягнення підприємством своїх стратегічних цілей. ERM стає ключовим елементом корпоративного управління, дозволяючи приймати обґрунтовані рішення в галузі ризик-менеджменту та забезпечувати збалансованість між ризиками та можливостями.

Підприємства в Україні стикаються із різними викликами, такими як коливання валютних курсів, висока інфляція та ризик втрати майна через обстріли та атаки на енергетичні об'єкти. Для ефективного управління економічними ризиками, підприємства повинні вживати стратегічних заходів, таких як диверсифікація діяльності, розширення на нові ринки та створення продуктів чи послуг, що менше чутливі до економічних коливань.

Зазначені умови також підкреслюють важливість гнучкості та швидкої адаптації підприємств до невизначеності, що впливає з непередбачуваного майбутнього. На сучасному етапі спостерігається ряд неоднозначностей у тлумаченні термінів, таких як господарські, економічні та підприємницькі ризики, і важливо розглядати їх інтерпретацію в законодавчій базі України для усунення можливих непорозумінь. Наслідки ризиків розподілені за різними напрямками діяльності, що дозволяє керівництву зосередити увагу на конкретних аспектах. Аналіз переваг і недоліків якісних методів оцінки ризиків свідчить про важливі аспекти їхнього використання в управлінні ризиками проєктів.

Метод експертних оцінок визначається великою простотою та швидкістю вироблення результатів, а також невимогою до великої кількості вихідної інформації. Проте, висока ступінь суб'єктивності результатів та проблеми залучення та узгодження роботи експертів роблять його застосування важким у деяких випадках. Метод аналізу доцільності витрат має відносну простоту та можливість відстеження ризиків на різних етапах реалізації проєкту. Проте, необхідність обліку інформації про вартість проєкту та її надходження у міру розробки може становити значний виклик. Метод аналогій відзначається простотою в застосуванні та відсутністю необхідності великих досліджень. Узагальнюючи, кожен метод має свої переваги та недоліки, і їхнє використання

повинно базуватися на конкретних умовах та особливостях проекту. Комбінація методів може стати оптимальним рішенням для комплексного управління ризиками на підприємстві.

<http://fizmat.ssru.edu.ua>
Дотримуйтесь
принципів академічної
добросовісності
<http://fizmat.ssru.edu.ua>

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз розвитку підприємництва в Україні

Кризові явища в світовій економіці, у більшості випадків, передбачаються і виникають внаслідок дисбалансу в економічних процесах. Перебіг кризи в кожній країні має свої особливості та терміни, але можна виділити загальний чинник, який характеризує більшість кризових ситуацій - це "перегрів економіки". Загальна кількість суб'єктів господарювання в Україні з 2018 по 2022 рік скоротилася на 107 096 одиниць, що відповідає 5,82% (рис. 2.1). В період 2018-2022 року найбільше суб'єктів господарювання було в галузі "Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів", але ця галузь втратила 157 059 суб'єктів господарювання, або 80,80% від відсотка 2018 року (табл. 2.1).

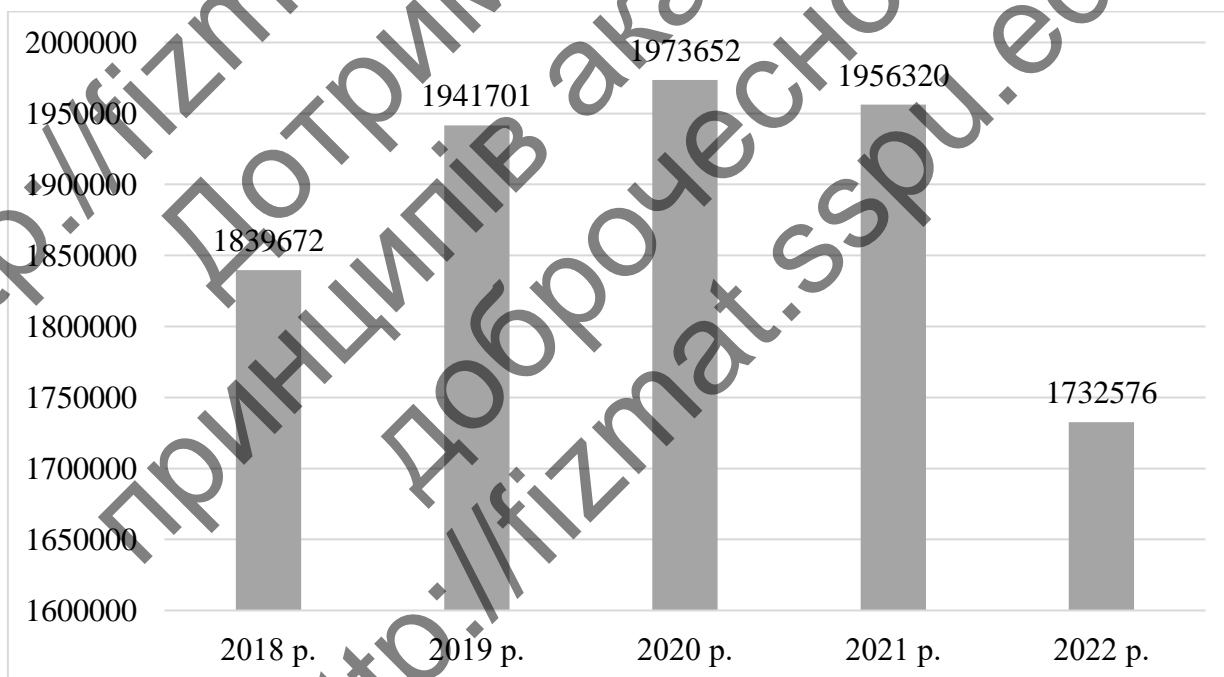

Рисунок 2.1. Динаміка чисельності суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності в Україні у 2018-2022 р., одиниць

Джерело: складено на основі [14]

Повномасштабне військове вторгнення до Російської Федерації у лютому 2022 року завдало значних збитків українській економіці. За даними Київської

школи комерції, станом на 1 серпня 2022 року сума прямої шкоди економіці України від пошкодження та руйнування житлових та нежитлових будівель та об'єктів інфраструктури (у грошовому вираженні) становить 108,3 млрд доларів США. спочатку оцінювався в 128,8 млрд. доларів США.

Війна також вплинула здатність підприємств повноцінно функціонувати. 46,8% підприємств повністю або майже повністю припинили свою діяльність з 24 лютого 2022 р. Лише 12,4% не змінили або збільшили свою завантаженість порівняно з довоєнним періодом. Загальні втрати МСП під час війни досягли 85 мільярдів доларів (без урахування втраченої вигоди). 19% підприємств змушені перебазуватися, переважно зі сходу України (41% підприємств зі сходу вже перебазувалися або перебазуються найближчим часом).

Скорочення обсягів роботи привели і до скорочення працівників на підприємствах МСБ. За результатами досліджень 20% персоналу були відправлені у відпустку, 27% працює на умовах скорочення зарплати і 20% було скорочено (понад 1 млн. осіб) [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Дослідження фіксують і міграційні настрої підприємців, передусім ІТ галузі. Так, згідно з дослідженням ІТ Research Resilience навіть за умови євроінтеграції та лібералізації економіки України, 12% ІТ-спеціалістів намагатимуться виїхати за кордон (в дослідженні брали участь спеціалісти Західного регіону України). А за результатами дослідження Gradus у липні 2022 року 32% респондентів перемістили або переміщують свій бізнес.

Переважна більшість (72%) перемістила бізнес в межах України, 11% – за кордон, 17% – і в межах України і за кордон. Найпоширеніші причини переміщення бізнесу – це намагання зберегти бізнес (38%), наявність замовлень / клієнтів на нових ринках (30%) та вирішення логістичних проблем (28%) [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Головними критерії вибору країни для переміщення бізнесу стали попит на продукти / послуги бізнесу (36%), розвиненість інфраструктури (29%), незначна частка законодавчих бар'єрів для початку бізнесу (29%). Велику роль відіграє і

впевненість переважної більшості (83%) респондентів в тому, що український бізнес спроможний бути конкурентним та успішним на європейських ринках.

Загальні потреби підприємств у фінансуванні становлять 73,9 млрд. доларів США, і 41% компаній вважають пошук фінансування пріоритетним. Для компаній, що переїхали, основними потребами є пошук місця для виробництва та зберігання, пошук житла для співробітників та фінансова підтримка для покриття оборотних коштів та купівлі обладнання.

В умовах невизначеності, багато власників бізнесів також приймають рішення перемістити свій бізнес за кордон: повністю або частково, тимчасово або на постійній основі.

Найбільш схильні переїжджати за кордон компанії галузі ІТ, сфер професійних послуг (маркетинг, консалтинг, дизайн), охорони здоров'я. Основними країнами релокації стали країни ЄС (Польща, Німеччина, Болгарія, Бельгія, та Естонія), Туреччина, Молдова.

За сферою діяльності найбільше ФОПів було зареєстровано у сфері комп'ютерного програмування; роздрібною торгівлі в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами; вантажних автомобільних перевезень; діяльності ресторанів та надання послуг мобільного харчування.

Ефективне формування та накопичення вартості капіталу забезпечується кількома чинниками, а саме діючими активами підприємства та величиною доданої вартості, що сформувалася в результаті оборотності активів.

2.4. Ідентифіковані й потенційні загрози фінансовій безпеці підприємства

Без працюючої економіки перемога у війні неможлива, це постійно зазначають в уряді, який зробив низку кроків для підтримки бізнесу, у тому числі як зменшення податкового тиску на бізнес та впроваджує численні програми підтримки малого та середнього бізнесу, зокрема інформаційного характеру.

Серед основних загроз для бізнесу в Україні традиційно виділяли низький інвестиційний клімат, постійні зміни у регуляторній та податковій політиці держави та законодавстві, яке регулює правила ведення бізнесу, корупцію у

судовій системі та правоохоронних органах, постійний тиск на бізнес із боку останніх, рейдерство. Нині до цього переліку додалася й війна.

<http://fizmat.ssru.edu.ua>
Дотримуйтесь
принципів академічної
доброчесності
<http://fizmat.ssru.edu.ua>

Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності в Україні у 2018-2022 р.

Усього, одиниць	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення 2022 р до 2018 р, од.	Відносне відхилення 2022/2018 рр., %
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	76328	75450	73368	70803	53281	-23047	69,81
Промисловість	125859	130324	126337	121787	102500	-23359	81,44
Будівництво	52531	56855	56926	56627	44720	-7811	85,13
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	818217	834159	826129	777419	661158	-157059	80,80
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	90591	96235	98307	94633	88184	-2407	97,34
Тимчасове розміщення й організація харчування	61761	69689	71748	69775	57734	-4027	93,48
Інформація та телекомунікації	174622	206147	234188	284141	295912	121290	169,46
Фінансова та страхова діяльність	9739	10086	10225	10643	9261	-478	95,09
Операції з нерухомим майном	93383	98361	95809	94342	79131	-14252	84,74
Професійна, наукова та технічна діяльність	126100	134800	140374	143210	137409	11309	108,97
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	49206	53787	53735	54153	45891	-3315	93,26
Освіта	13241	15429	16733	17927	17450	4209	131,79
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	24961	30994	37583	34574	32268	7307	129,27
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	13797	15168	15774	15829	13548	-249	98,20
Надання інших видів послуг	109336	114217	116416	110457	94129	-15207	86,09
Усього	1839672	1941701	1973652	1956320	1732576	-107096	94,18

Джерело: складено на основі [14]

З табл. 2.2 можна зробити висновок, що загальний обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання в Україні зростає в період з 2018 року по 2022 рік на 1337007,9 млн грн, що відповідає збільшенню на 113,17%. Спостерігається значний ріст обсягу реалізованої продукції в галузі «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство», де обсяг збільшився на 126,25% від 2018 року до 2022 року.

Галузі «Промисловість» та «Фінансова та страхова діяльність» також показали значний зріст в обсягу реалізованої продукції, збільшившись на 121,38% та 170,35% відповідно. Суттєвий спад обсягу реалізованої продукції спостерігається в галузі «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», де відсоток скоротився на 108,32%. Галузі «Освіта», «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок», та «Надання інших видів послуг» показали зниження в обсягу реалізованої продукції відповідно на 82,95%, 64,63% та 22,57%.

У 2018 році загальна кількість найманих працівників становила 7088709 осіб. Протягом наступних років, а саме у 2019, 2020 та 2021 роках, кількість найманих працівників зростає і становила відповідно 7418837 осіб, 7379539 осіб та 7368718 осіб. Однак в 2022 році відбувся помітний спад, і кількість найманих працівників впала до 6088107 осіб.

Таким чином, протягом першого чотирирічного періоду був помітний стабільний ріст кількості найманих працівників. Проте в 2022 році спостерігається раптовий спад, який може бути викликаний різними факторами, такими як економічні ускладнення, політичні події, або інші зміни в суспільстві та бізнесі.

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання в Україні у 2018-2022 р., млн. грн

Усього	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення 2022 р до 2018 р, млн грн.	Відносне відхилення 2022/2018 рр., %
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	540509,3	572748,3	624070,1	943489,3	682412,1	141902,8	126,25
Промисловість	3302543,6	3289389	3524674	4999408	4008466	705922,4	121,38
Будівництво	322096,2	394919,4	444753,9	539503,3	264518,8	-57577,4	82,12
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	4110094,2	4345851	4519525	5994850	4452094	341999,8	108,32
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	556047,4	603015,8	558433,9	654504,2	541964,9	-14082,5	97,47
Тимчасове розміщення й організація харчування	63591,5	77863,12	66445,11	107285,3	38181,39	-25410,11	60,04
Інформація та телекомунікації	273742,2	334865,3	395417,1	528450,7	292105	18362,8	106,71
Фінансова та страхова діяльність	283551,6	306952,3	341735,8	395825,4	483026,4	199474,8	170,35
Операції з нерухомим майном	145225,5	166359,9	159090,1	192779,6	124785,8	-20439,7	85,93
Професійна, наукова та технічна діяльність	379452,1	395448,2	343195,1	451805,1	296463	-82989,1	78,13
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	99682,6	128567	127087,2	161138,9	102983,7	3301,1	103,31
Освіта	6910,4	9905,562	11357,02	16649,66	5732,305	-1178,095	82,95
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	31496,6	58517,33	130559	195372	179952,7	148456,1	571,34
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	13119,1	14948,46	12203,53	20969,03	8478,324	-4640,776	64,63
Надання інших видів послуг	20784,8	26092,26	27032,68	38020,73	4691,637	-16093,163	22,57
Усього	10148847	10725443	11285579	15240051	11485855	1337007,9	113,17

Джерело: складено на основі [14]

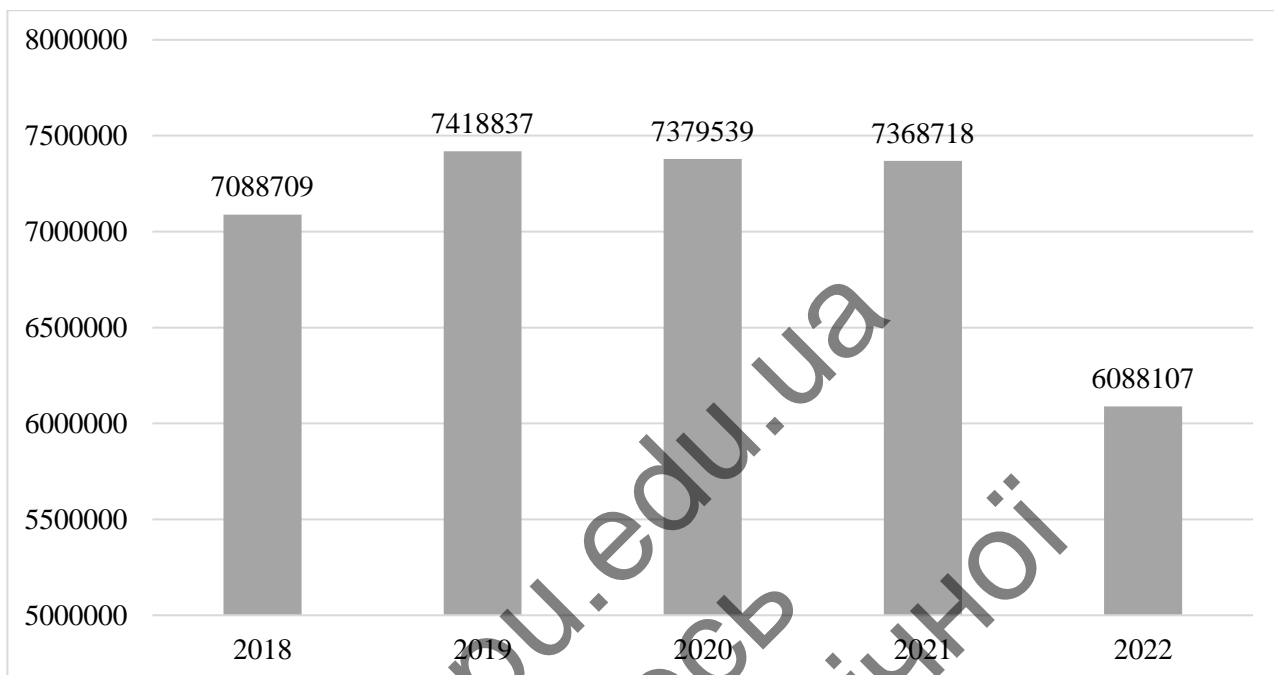

Рисунок 2.2. Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2018-2022 роках, осіб

Джерело: складено на основі [14]

Аналізуючи фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності та розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за період з 2018 року по 2022 рік, можна зробити висновок, що в 2018 році був зафіксований прибуток в розмірі 369212,3 млн гривень, що свідчить про загальний позитивний фінансовий результат.

У 2019 році фінансовий результат значно покращився, досягши прибутку у розмірі 613044,0 млн гривень. Цей рік був найбільш значущий для підприємств. У 2020 році фінансовий результат різко спадає, виражений в втратах у розмірі 13734,3 млн гривень. Ймовірно, це було спричинено світовою пандемією COVID-19 та її впливом на бізнес. У 2021 році фінансовий результат знову стає позитивним та зростає до 1034012,8 млн гривень, що свідчить про відновлення бізнесу після складного 2020 року.

Проте в 2022 році фінансовий результат раптово погіршується, і було зафіксовано втрати у розмірі 216594,8 млн гривень, що може бути пов'язано з економічними або політичними факторами.

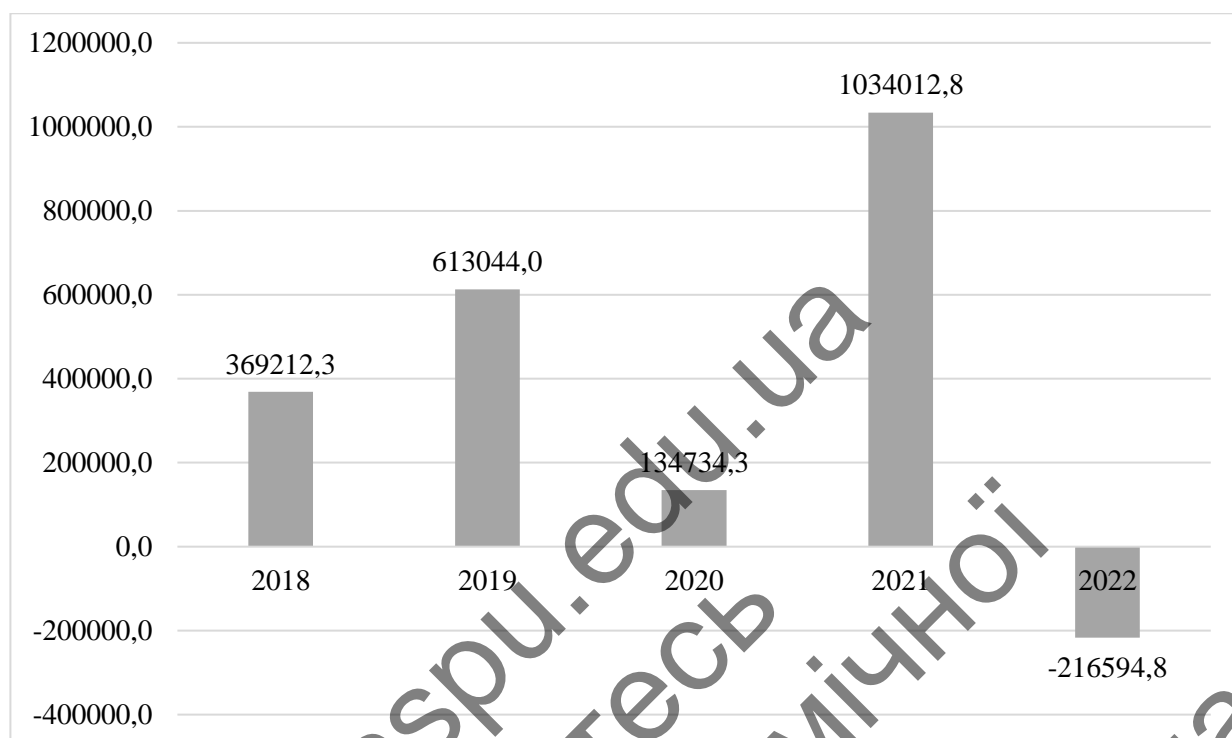

Рисунок 2.3. Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства за 2010-2022 роки, млн грн

Джерело: складено на основі [14]

Таким чином, фінансові результати підприємств мали значну динаміку, з позитивними результатами у 2018, 2019 та 2021 роках, але із втратами у 2020 та 2022 роках. Ці зміни великою мірою були підвладні зовнішніми обставинами і економічним середовищем. Різне падіння прибутків підприємств є наслідком значних фінансових втрат, які виникли внаслідок введення карантинних обмежень, примусового зменшення кількості працівників і зростання кількості банкрутств підприємств.

Особливо це стосується галузей, пов'язаних з розвагами та обслуговуванням, а також галузі громадського харчування. Зростання державного соціального навантаження, що стосується обсягів та розмірів соціальних пілг, спрямованих на фінансову підтримку господарських суб'єктів, які стали найбільш вразливими до впливу карантинних обмежень, також впливає на це падіння прибутків.

2.2 Оцінювання ефективності управління економічними ризиками вітчизняних підприємств

Економічні ризики визначаються як один із найбільш важливих факторів, впливаючих на загальний стан підприємства. Вони безпосередньо взаємодіють з його функціонуванням, наслідком чого стає коливання курсів валют, інфляція та скорочення купівельної спроможності населення. Зазначено, що ці ризики особливо гостро виявляються під час військового стану. У цьому контексті надзвичайно важливою є розробка та впровадження ефективних методів мінімізації впливу економічних ризиків на діяльність вітчизняних компаній.

За даними Мінекономіки України, станом на 12 травня 2022 року у рамках програми переселення бізнесу надійшло понад 1,5 тис. заяв на евакуацію підприємств. При цьому 510 підприємств уже виведено із зони бойових дій, 303 з них відновили свою діяльність, 50 підприємств здійснюють монтаж обладнання та підключення комунікацій, ще 192 підприємства готуються до переїзду [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Однак слід зазначити, що більшість компаній, які евакуюються зі сходу на захід України, стикаються зі схожими проблемами: брак житла для працівників або набір робітників у місцях дислокації після переїзду, відсутність підходящих майданчиків для виробництва, відсутність складських приміщень, висока орендна плата, ціни, відновлення логістики, закупівля сировини, пошук нових ринків збуту.

У цьому сенсі важливим є питання узгодження державної програми переселення бізнесу з відповідними місцевими програмами підтримки місцевої влади. Якщо говорити про переїзд великої промислової компанії, то цей процес, крім фінансових витрат, потребує чималих витрат часу: місяць на демонтаж та транспортування виробничих цехів, місяць-два на підготовку нового майданчика та встановлення обладнання.

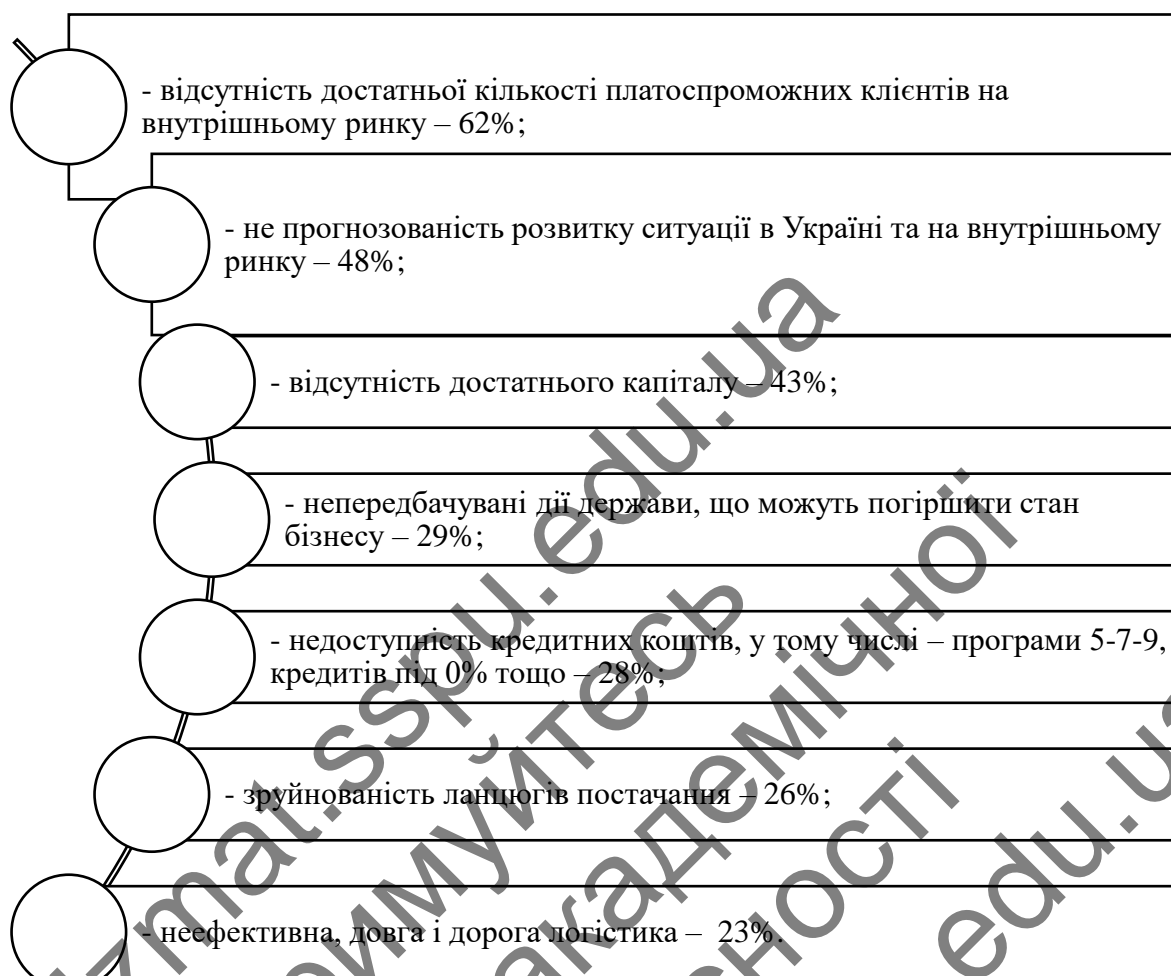

Рисунок 2.4. Основні економічні ризики підприємств України в умовах війни

Джерело: складено автором на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]

Але важливим є й інший момент, який вже сьогодні створює ризики для бізнесу, а тим більше для вимушених переселенців, що змушує близько 10% підприємців переміщати свій бізнес за кордон.

На жаль, цей ризик створюється усередині країни.

Таким чином, у рейтингу економічних свобод за результатами щорічного дослідження Economic Freedom Index 2022 Україна залишається економічно невільною країною, посідаючи 130 місце зі 177 країн світу та 44 місце із 45 країн Європи [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Визначають рішення про переведення компанії за кордон кілька питань, пов'язаних із посиленням фіскального тиску та варіативністю податкового законодавства, низьким рівнем захисту прав власності, неефективною судовою системою, підвищеним рівнем державного втручання в економіку, затримками із

впровадженням цифрових технологій. митниця та ін.

Вирішення організаційно-економічних проблем, пов'язаних з передислокацією компаній та відновленням їх діяльності, потребує системного підходу. Його реалізація бачиться як у реалізації та розширенні положень програми переселення компаній, так і в низці заходів, спрямованих на лібералізацію економічних відносин у державі. Адже масштабне перенесення підприємств на безпечні території дозволить Україні не лише зберегти виробництво та робочі місця, а й задовольнити потребу армії та цивільного населення у низці товарів та послуг, необхідних для перемоги у війні з країною-агресором.

Однією з найважливіших проблем, з якими стикнулися власники бізнесу, була неможливість вести свою діяльність у зоні війни або на окупованих територіях. Це примусило багато підприємств здійснювати переселення на заходи України або навіть за кордон.

Для реалізації такого переміщення в межах України, була створена державна програма релокації підприємств [31]. Перш за все, підприємцям необхідно подати заявку, вказавши необхідні дані. Після цього, в залежності від пріоритету, релокація підприємства може бути здійснена протягом 1-5 днів, якщо компанія вирішить зробити це самостійно, або за допомогою АТ «Укрзалізниця» або АТ «Укрпошта» в одну з 9 західних областей України. Крім перевезення всіх ресурсів до нового місця, держава також забезпечує розселення співробітників, пошук нових працівників, закупівлю необхідної сировини, відновлення логістики та розроблення нових каналів збуту [31].

Важливо підкреслити, що на сьогоднішній день державна підтримка та лояльність до підприємництва є вельми критичними. Малі та середні підприємства перебувають у надзвичайно вразливому стані, багато з них ризикують закрити свою діяльність. Для надання допомоги цій галузі був створений сервіс під назвою «Дія. Бізнес» [34]. Його метою є надання допомоги у вирішенні різних термінових проблем, що виникають у підприємців у різних обставинах.

Маркетплейс фінансових можливостей для бізнесу - це місце, де підприємці можуть обрати необхідну фінансову програму, детально ознайомитися з умовами щодо отримання фінансування та взаємодіяти безпосередньо з банками та іншими установами [35]. Але не менш важливим є підхід президента та усієї виконавчої влади. Їхні погляди відображаються в прийнятих законопроектах під час воєнного стану. Позитивно вплинула ухвалена

Урядом постанова від 14 жовтня 2022 року, яка дозволяє підприємствам, що втратили свої виробничі потужності через війну, отримати кредити [35] для відновлення їх виробничих потужностей під 9% річних, на термін до 5 років та на суму до 60 мільйонів гривень (без урахування раніше виданих кредитів за програмами державної підтримки). Державна гарантія частково (до 80%) забезпечує виконання зобов'язань за такими кредитами.

Ще однією важливою складовою підтримки та відновлення підприємництва є релокація. Ця ініціатива надала новий імпульс для бізнесу та дозволила зберегти робочі місця. Завдяки програмі релокації 772 підприємства були переміщені з небезпечних регіонів, завдяки чому було збережено понад 35 тисяч робочих місць. Понад 7 тисяч осіб також знайшли роботу на релокованих підприємствах. Ці підприємства продовжують повноцінно функціонувати, підтримуючи економічну стабільність та сплачуючи податки. У 2022 році вони сплатили понад 1,14 мільярда гривень єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [54].

2.3 Оцінка економічних ризиків підприємств України

Економічні ризики вважаються одними з найбільш визначальних для загального стану підприємства, оскільки безпосередньо впливають на його діяльність через коливання валютних курсів, інфляцію та зниження покупельної спроможності населення. Один із традиційних методів кількісної оцінки ризику - статистичний, ґрунтуючись на методі екстраполяції, вивчає стійкі тенденції

минулого економічного розвитку та передбачає, що ці тенденції будуть актуальними і в майбутньому.

Дослідники зауважують, що для кількісної оцінки рівня втрат використовується коефіцієнт ризику, що розраховується як відношення можливих втрат до обсягу власних засобів суб'єкта господарювання. У відносному вираженні оцінка ступеня ризику визначається як відношення розміру збитків до певної бази, такої як майно підприємця, загальні витрати ресурсів на певний вид підприємницької діяльності або очікуваний прибуток від цієї діяльності. Таким чином, враховуючи описані методики, проведемо кількісну оцінку ступеня ризику для підприємств України в цілому з розподілом за їхніми розмірами на 2022 рік, використовуючи дані Державної служби статистики України.

При оцінці рівня ризику у відносному вираженні візьмемо відношення розміру збитків до загальної вартості майна (балансу) підприємств. Це дозволить оцінити ймовірність виникнення збитків на підприємствах різних галузей та сфер діяльності, що сприятиме порівнянню рівня ризику у різних секторах і допоможе інвесторам приймати рішення щодо потенційно привабливих видів економічної діяльності.

Вітчизняний бізнес переживає несприятливі часи через війну, яка призвела до руйнування інфраструктури та економіки. Незважаючи на значні втрати, українські компанії та бізнес взагалі продовжують свою діяльність, спрямовуючи зусилля на підтримку економіки країни. Застосування запропонованих заходів дозволить керівництву компаній та їх менеджерам ідентифікувати ризики, які впливають на діяльність підприємств, та вчасно приймати заходи, що обмежать їх негативний вплив на функціонування компаній.

Серед підприємств аграрно-промислового комплексу, торгівлі, телекомунікацій, охорони здоров'я та фінансового сектору, найбільш фінансово успішними виявились ті, які, незважаючи на воєнну ситуацію, досягли значного

чистого прибутку. Фінансовий сектор, хоч і зі скрипом, все ж відзначився позитивним результатом.

У цілому українська економіка зафіксувала збитки на суму 240,4 млрд грн, причому 34,2% підприємств опинилися в глибокому мінусі зі збитками у розмірі 883,66 млрд грн. Це також призвело до негативних результатів для 65,8% компаній, які отримали прибуток на суму 643,2 млрд грн.

На кінець 2022 року чистий прибуток підприємств сільського, лісового та рибного господарства склав 87,1 млрд грн, що, за словами директора Національного наукового центру "Інститут аграрної економіки" Юрія Лупенка, становить найвищий обсяг серед усіх видів економічної діяльності, хоча цей показник у 2,7 рази менший за рекордний рівень 2021 року.

За результатами минулого року 78,4% підприємств цієї галузі отримали прибуток. Порівняно з довоєнним періодом, кількість збиткових зросла вдвічі, досягнувши 21,6% у 2022 році порівняно з 11,7% у 2021-му. Проте це все ще менше, ніж в інших галузях.

Стійкість галузі аграрного сектора, рекордні площі озимих культур та сформовані резерви ресурсів грають важливу роль у досягненні високих результатів аграрних підприємств. Фізична неможливість перервати виробничий цикл також сприяє цьому успіху.

У 2022 році підприємства даної галузі зафіксували чистий прибуток у розмірі 24,2 млрд грн, при цьому 70% учасників ринку здійснили прибуткову діяльність, заробивши загалом 136,7 млрд грн. Значна мобільність підприємств, зокрема в контексті фізичного переміщення в безпечніші регіони, а також їхня гнучкість і адаптивність до змін у попиту дозволили даному сектору успішно подолати виклики.

На третьому місці за обсягом чистого прибутку розташувалася галузь інформації та телекомунікацій. Послуги зв'язку стали останнім, що економили українці, спробуючи підтримувати зв'язок з близькими. Крім того, попит з боку державних інституцій та військових також сприяв підсиленню галузі, привівши до зростання чистого прибутку, який становив 12,2 млрд грн. У цьому напрямку

63% учасників ринку завершили рік із позитивними результатами, набравши разом 32,1 млрд грн чистого прибутку.

Промислові підприємства, які тимчасово відокремилися або перебувають у зоні активних бойових дій, а також ті, що стикаються з блокованим експортом і обмеженим ринком збуту, призвели до загального чистого збитку галузі на рівні 212,3 млрд грн. Хоча лише 37% підприємств опинилися в офіційному "мінусі", проте це переважно великі гравці галузі (основні з яких розташовані в Маріуполі), які визначили загальний образ індустрії.

Дана галузь зафіксувала чистий збиток у розмірі 59,5 млрд грн, обумовлений "всиханням" ринку через тимчасову окупацію частини територій і відтік населення за кордон. Внаслідок цього практично половина учасників галузі (47%) завершила рік із втратами.

Трійку замкнула наукова, професійна та технічна діяльність із загальним збитком у розмірі 49,5 млрд грн. Це обумовлено зруйнованою інфраструктурою, відтік населення та зміною пріоритетів в напрямку виживання. 42% представників цієї галузі завершили 2022 рік у глибокому "мінусі".

Щодо рентабельності, сільське господарство продемонструвало найвищі показники операційної (20,3%) та загальної (13,6%) діяльності. У торгівлі ці показники становили відповідно 16,6% і 2,8%. Рентабельність підприємств у сфері телекомунікацій досягла 13,8% (операційна) та 4,1% (загальна діяльність). З великою ймовірністю підприємства торгівлі займатимуть лідерську позицію серед найбільш прибуткових галузей підприємницької діяльності.

Ймовірно, фінансовий і банківський сектор, який у цьому році був в "плюсі" і отримав сумарно 7,61 млрд чистого прибутку, зміцнить свої позиції. Навіть ускладнений воєнний рік не завадить сільському господарству, хоча його фінальний результат буде залежати від того, як швидко та в якому обсязі відновиться морський експорт. З огляду на активні обстріли портової інфраструктури прогнози наразі залишаються неофіційними.

За часів минулого року підприємства галузі громадського харчування, завершивши його з чистими збитками у розмірі 8,87 млрд грн (45% учасників отримали втрати), активно відновлювалися протягом цього року (Додаток А).

В таблиці представлені результати аналізу, який був проведений для визначення кількісної оцінки рівня ризику для підприємств України в цілому та за їх розмірами у 2022 році в різних сферах діяльності.

Згідно з табл. 2.3 можна зробити висновок, що найбільш привабливими для інвестування є великі підприємства в галузях економічної діяльності, таких як тимчасове розміщення й організація харчування (секція G), фінансова та страхова діяльність (секція K), операції з нерухомим майном (секція L), а також професійна, наукова та технічна діяльність (секція M), оскільки в цих секторах не було збиткових підприємств у 2022 році.

Таблиця 2.3

Кількісна оцінка ступеня ризику для підприємств України загалом і з розподілом за розмірами у 2022 році у розрізі видів діяльності

Вид діяльності	Рівень ризику			
	всі підприємства	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства
Усього	0,02	0,01	0,02	0,02
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	0,006	0,004	0,005	0,01
Промисловість	0,020	0,01	0,04	0,02
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,01	0,002	0,06	0,032
Переробна промисловість	0,013	0,010	0,018	0,02
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,04	0,03	0,06	0,012
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,04	0,05	0,04	0,03
Будівництво	0,014	0,00001	0,010	0,02
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,013	0,01	0,02	0,014
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	0,025	0,03	0,02	0,03
Тимчасове розміщування й організація харчування	0,03	0	0,03	0,03
Інформація та телекомунікації	0,03	0,007	0,04	0,06
Фінансова та страхова діяльність	0,012	0	0,010	0,02
Операції з нерухомим майном	0,03	0	0,04	0,02
Професійна, наукова та технічна діяльність	0,007	0	0,008	0,03

Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,013	0,003	0,014	0,018
Освіта	0,05	-	0,02	0,08
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,03	0,02	0,02	0,047
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,08	0,19	0,06	0,05
Надання інших видів послуг	0,02	-	0,013	0,02

Джерело: систематизовано автором на основі [14]

Під час аналізу результатів за видами діяльності виявлено три групи підприємств. Перша група включає сектори з меншим рівнем ризику, такі як сільське, лісове та рибне господарство, будівництво, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів, фінансова та страхова діяльність. Друга група охоплює сфери з більшим рівнем ризику, такі як водопостачання; каналізація, поводження з відходами, транспорт, складське господарство, освіта, охорона здоров'я, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок. Третя група включає галузі з різним рівнем ризику в залежності від розміру підприємств, такі як добувна промисловість, переробна промисловість, постачання електроенергії, газу, пари, тимчасове розміщування та організація харчування, інформація та телекомунікації, операції з нерухомим майном, професійна, наукова та технічна діяльність, адміністративне та допоміжне обслуговування, надання інших видів послуг. Висновок підкреслює, що ризиковість різних видів діяльності залежить від розміру підприємств.

Після аналізу економічного змісту показника, що визначає рівень ризику, встановлено, що на кожен гривню загального капіталу підприємств України припадає чистий прибуток у розмірі 1,6 копійок, і ймовірність виникнення збитків становить 1,6%. Подальший розгляд розкриває, що середні підприємства мають найвищий рівень ризику (2,2 коп), в той час як великі підприємства виявляються менш ризикованими (1,1 коп), і для малих підприємств рівень ризику трошки перевищує загальний показник по всіх підприємствах України (1,7 коп проти 1,6 коп). Ці висновки можуть бути використані для управлінських рішень щодо інвестування, спрямовуючи інвесторів на потенційно привабливі сфери діяльності та вибір підприємств відповідного розміру (великих, середніх або малих).

Висновки до розділу 2

Таким чином, військове вторгнення російської федерації на територію України суттєво позначилося на функціонуванні підприємств різних форм власності в різних регіонах. Зацікавленість і ступінь впливу цих подій розподіляються залежно від регіонального контексту, де виділяють чотири основні категорії: «частково окуповані», «прифронтові регіони», «опорні регіони» та «безпечні регіони». Економічні ризики визнаються ключовими факторами впливу на діяльність підприємств, оскільки вони або прямо, або опосередковано впливають на фінансові показники через валютні коливання, інфляцію та зниження купівельної спроможності населення. Оцінка ризику за допомогою статистичного методу та використання коефіцієнта ризику є традиційним підходом для прогнозування можливих втрат.

За результатами аналізу економічного стану підприємств України на 2022 рік можна визначити, що найбільш фінансово успішними виявилися суб'єкти галузей аграрно-промислового комплексу, торгівлі, телекомунікацій, охорони здоров'я та фінансового сектору. Українські компанії, незважаючи на військовий конфлікт, продовжують функціонувати, і застосування методів оцінки ризику може допомогти ідентифікувати та управляти ризиками, забезпечуючи стійкість бізнесу. При цьому, аграрний сектор виявився на ефективнішим, демонструючи високі рівні рентабельності, а інші галузі, такі як інформаційно-телекомунікаційна та фінансова, також показали позитивні результати. Загалом, підприємства продовжують пристосовуватися до екстремальних умов, проте наявні ризики, пов'язані зі збитками та впливом воєнного конфлікту, вимагають детального аналізу та управління для забезпечення їхньої стійкості та успішності в майбутньому.

Відзначається, що більшість підприємств, які знаходились під впливом воєнних подій, перевели свій бізнес у «безпечні регіони». Цей стратегічний крок дозволив їм відновити свою діяльність, створити нові робочі місця та продовжувати внесок у платіжбаланс країни. Реєстрація нових підприємств стала менш інтенсивною, що свідчить про певний спад в економічній активності.

Зафіксована знижена динаміка реєстрації, особливо в порівнянні з попередніми періодами, може вплинути на податкові надходження, обсяг фінансових операцій, ресурсну базу та прибутковість банківського сектору.

Однак негативні виклики економічної нестабільності не заборонили бізнес-спільноті адаптуватися до умов воєнного конфлікту. Деякі підприємства зуміли знову розпочати свою роботу в нових умовах, що свідчить про ресурсність та гнучкість українського бізнесу в умовах викликів. У подальшому вирішення економічних та соціальних проблем, спричинених конфліктом, буде вимагати ефективних стратегій управління та сприяти розвитку стійкої економіки в Україні.

<http://fizmat.sspu.edu.ua>
Дотримуйтесь
принципів академічності
Доброї чесності
<http://fizmat.sspu.edu.ua>

РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ ВКФ АСТРО-СЕРВІС

3.1 Характеристика підприємства ТОВ ВКФ АСТРО-СЕРВІС та аналіз економічних ризиків

ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» –роздрібний продавець меблів. В 2020 р. ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» сформувало обсяг виручки в розмірі 2171136 тис. грн. (Додаток Б-В). Підприємство ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» проявило значний приріст виручки від продажів протягом досліджуваного періоду з 2020 по 2022 рік. Це свідчить про ефективну діяльність підприємства в складних умовах ринку та здатність використовувати конкурентні переваги для задоволення потреб свого цільового сегменту ринку. Чистий дохід підприємства зростає швидше, ніж собівартість продукції, що свідчить про ефективність операційних процесів і створення додаткової вартості. Збільшення валового прибутку свідчить про продуктивну роботу трудового колективу. Операційна маржа показує високу конкурентоспроможність підприємства і якісні товари та послуги, що пропонуються. Підприємство ефективно управляє операційними процесами, і важливо підтримувати подальший ріст цього показника.

Використання основних засобів підприємства зросло, що свідчить про активну політику їх обслуговування і оновлення. Це дозволяє підприємству збільшувати свій господарський потенціал. Збільшення обсягу запасів в порівнянні із зростанням чистого доходу вказує на неефективне управління запасами. Підприємству слід ретельно аналізувати і вдосконалювати процеси управління запасами. Зменшення обсягу дебіторської заборгованості в умовах зростання чистого доходу може мати як позитивний, так і негативний вплив. Потрібно продовжувати аналізувати цей процес та розглядати можливості стимулювання збуту.

У цілому, ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» демонструє позитивну динаміку у своїй фінансовій діяльності, яка вказує на успішний розвиток підприємства та його здатність забезпечити стійкий фінансовий результат в майбутньому.

Основною метою будь-якого комерційного підприємства є досягнення цілей, визначених власниками. Зазвичай вони полягають у генеруванні прибутку. Збільшення власного капіталу (на 62,92%) в 2020-2022 рр. свідчить як про досягнення цієї мети, так і про зміцнення фінансового потенціалу ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС». Обсяг власного капіталу ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» дорівнює 586308 тис. грн. на кінець 2022 р. проти 359873 тис. грн. в 2020 р.

Загальний обсяг доступних джерел фінансування для формування активів підвищився на 157,49% протягом 2020-2022 рр. за рахунок власного капіталу (на 62,92%), довгострокових (на -482523) і короткострокових зобов'язань (на 89,01%). Як результат, ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» стає більш фінансово маневреним, здатним проводити більш активну операційну і інвестиційну діяльність [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» демонструє постійне збільшення фонду накопиченого прибутку, що дозволяє розвиватися, залучати додаткові кошти, а також поповнювати обіговий капітал. При цьому збільшення нерозподіленого прибутку на 62,92% забезпечує підвищення незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансових ресурсів. Така динаміка вказує на якісно побудовані бізнес-процеси.

Виявлене збільшення короткострокових і довгострокових позикових коштів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» призводить до того, що підприємство має велику гнучкість у вирішенні фінансових проблем, але це також призводить до зростання боргового навантаження. Крім цього, слід розуміти, що позикові кошти є обмеженим джерелом. Тому важливо працювати в напрямку збільшення власного капіталу.

Заборгованість перед кредиторами за поставлені товари, виконані роботи та надані послуги ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» поступово зменшується. Однак визначити точний вплив цього процесу на фінансове становище підприємства

можливо лише після додаткового аналізу управлінської звітності. Потрібно враховувати, що товарне кредитування і відстрочка платежу зазвичай є вигідними джерелами фінансування, оскільки допомагають поповнити оборотний капітал. Проте постачальники можуть збільшувати ціни через оцінку ризику невчасного погашення зобов'язань підприємством, що може негативно вплинути на собівартість виробленої продукції та наданих послуг. Тому важливо продовжувати використовувати товарні кредити та можливість відстрочки платежів за отриманими послугами, але з урахуванням інтересів постачальників.

У 2020 році ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» зареєструвало обсяг виручки на суму 2171136 тисяч гривень. На момент завершення дослідження у 2022 році обсяг виручки збільшився до 3492613 тисяч гривень, що становить зростання на 60,87% в порівнянні з початком аналізованого періоду. Це свідчить про здатність підприємства успішно діяти в ускладнених економічних умовах, використовувати конкурентні переваги, задовольняти потреби свого цільового сегменту ринку. Це також призводить до того, що у підприємства залишається більше фінансових ресурсів для покриття постійних та змінних витрат, заохочення результативних працівників, виплати фінансових зобов'язань та вирішення інших операційних та стратегічних завдань.

Таблиця 3.1

Структура активів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» в 2020-2022 рр., %

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Незавершені капітальні інвестиції	0,54	2,05	2,29	1,51	0,24	1,75
Основні засоби:	30,74	33,2	59,66	2,46	26,46	28,92
Довгострокова дебіторська заборгованість	0,04	0,14	0,23	0,1	0,09	0,19
Відстрочені податкові активи	0	0,28	0,18	0,28	-0,1	0,18
Інші необоротні активи	2,23	2,17	0,09	-0,06	-2,08	-2,14
НЕОБОРОТНІ АКТИВИ	33,56	37,85	62,45	4,29	24,6	28,89
Виробничі запаси	0,32	0	0,06	-0,32	0,06	-0,26
Товари	41,89	45,95	30,17	4,06	-15,78	-11,72
Запаси	42,21	45,96	30,23	3,75	-15,73	-11,98
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	0,49	0,06	0,1	-0,43	0,04	-0,39

Дебіторська заборгованість за виданими авансами	2,73	0,98	0,26	-1,75	-0,72	-2,47
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0,03	0,08	0,07	0,05	-0,01	0,04
Інша поточна дебіторська заборгованість	0,02	0	0,05	-0,02	0,05	0,03
Гроші та їх еквіваленти	20,02	14,32	6,67	-5,7	-7,65	-13,35
Витрати майбутніх періодів	0,14	0,08	0,15	-0,06	0,07	0,01
Інші оборотні активи	0,8	0,67	0	-0,13	-0,67	-0,8
ОБОРОТНІ АКТИВИ	66,44	62,15	37,55	-4,29	-24,6	-28,89
БАЛАНС	100	100	100	0	0	0

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

З табл. 3.1 можна зробити висновок, що збільшення основних засобів (від 30,74% в 2020 році до 59,66% в 2022 році) вказує на активну політику інвестицій у покращення виробничих потужностей. Значний ріст необоротних активів (від 33,56% в 2020 році до 62,45% в 2022 році) свідчить про збільшення довгострокових заборгованостей та податкових активів. Зменшення оборотних активів (від 66,44% в 2020 році до 37,55% в 2022 році) свідчить про скорочення грошових резервів і запасів товарів. В цілому, підприємство скеровує свої ресурси в розвиток виробництва та зменшує кількість грошових та оборотних активів, що може вказувати на стратегію довгострокового росту та інвестицій у власні потужності.

ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» характеризується низькою фінансовою гнучкістю, так як частка необоротних активів є суттєвою. Таким чином, якщо знизиться попит на продукцію і послуги підприємства, то необхідний істотний період часу для того, щоб реалізувати на ринку непродуктивні необоротні активи і направити виручені кошти в більш привабливі напрямки.

Таблиця 3.2

Структура джерел фінансування ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» в 2020-2022 рр., %

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	63,41	56,17	40,12	-7,24	-16,05	-23,29
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	63,41	56,17	40,12	-7,24	-16,05	-23,29
Інші довгострокові зобов'язання	0	13,41	33,02	13,41	19,61	33,02

ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	0	13,41	33,02	13,41	19,61	33,02
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0	7,69	0	7,69	7,69
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	17,33	0	6,66	-17,33	6,66	-10,67
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	10,99	9,85	6,68	-1,14	-3,17	-4,31
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	0,28	0,34	0,21	0,06	-0,13	-0,07
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	1,42	1,81	1,13	0,39	-0,68	-0,29
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	4,81	5,01	3	0,2	-2,01	-1,81
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	0	10,76	0	10,76	-10,76	0
Поточні забезпечення	1,22	1,34	0,91	0,12	-0,43	-0,31
Інші поточні зобов'язання	0,53	1,31	0,58	0,78	-0,73	0,05
ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	36,59	43,83	26,86	7,24	-16,97	-9,76
Баланс	100	100	100	0	0	0

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Структура джерел фінансування активів формується під впливом вартості банківських кредитів на ринку, пропозицій товарного кредитування постачальниками, бажань власників, рішень менеджменту підприємства. В 2020 р. джерела фінансування ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» складаються з короткострокових зобов'язань (36,59%), довгострокових зобов'язань (0%), власного капіталу (63,41%). Частка власного капіталу ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» в джерелах фінансування активів була високою, що свідчить про низький ризик втрати свого капіталу кредиторами.

3.2 Оцінка економічних ризиків діяльності ТОВ ВКФ АСТРО-СЕРВІС

ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» демонструє постійне збільшення фонду накопиченого прибутку, що дозволяє розвиватися, залучати додаткові кошти, а також поповнювати обіговий капітал. При цьому збільшення нерозподіленого прибутку на 62,92% забезпечує підвищення незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансових ресурсів. Така динаміка вказує на якісно побудовані бізнес-процеси.

Виявлене збільшення короткострокових і довгострокових позикових коштів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» призводить до того, що підприємство має велику гнучкість у вирішенні фінансових проблем, але це також призводить до зростання боргового навантаження. Крім цього, слід розуміти, що позикові кошти є обмеженим джерелом. Тому важливо працювати в напрямку збільшення власного капіталу.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» знижується. Неможливо сформулювати однозначний висновок про вплив такого процесу на фінансове становище підприємства без додаткового аналізу управлінської звітності. Справа в тому, що товарне кредитування і відстрочка платежу є зазвичай дешевим джерелом фінансування, що дозволяє поповнити обіговий капітал.

Однак постачальники можуть оцінювати ризик несвоєчасного погашення зобов'язань підприємством і підвищувати ціну, що негативно позначиться на собівартості вироблених товарів і послуг. Тому доцільно і далі використовувати товарні кредити і право відстрочки платежу за отриманими послугами, але з урахуванням інтересів постачальників [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Рішення менеджменту в сфері управління операційною діяльністю ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» були ефективними, так як спостерігається зростаюча на 90,52% сума прибутку від операційної діяльності, що вказує на наявність коштів для погашення фінансових зобов'язань і формування чистого прибутку.

Про підвищення ефективності господарських процесів на підприємстві свідчить чистий дохід, що зростає швидшими темпами (на 60,87%), ніж собівартість (на 55,53% за 2020-2022 рр.). Важливо підтримувати поточну динаміку, що дозволить досягати більш відчутного фінансового результату ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС».

Валовий прибуток ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» був додатним на кінець 2022 р. і становив 1730581 тис. грн. проти 1038248 в 2020 р., що вказує на ефективні операційні процеси, які дозволяють створювати додану вартість в

рамках щоденної діяльності трудового колективу. Як результат, залишаються додаткові фонди, які можуть використовуватися для здійснення управлінських витрат, витрат на збут, фінансових витрат. З табл. 3.3. можна зробити висновок, що Чистий дохід від реалізації продукції зріс значно, з 2,171,136 тис. грн. в 2020 році до 3,492,613 тис. грн. в 2022 році.

Таблиця 3.3

Динаміка доходів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» в 2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		Відносний приріст (відхилення), %		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Чистий дохід від реалізації продукції	2171136	2602104	3492613	430968	890509	19,85	34,22	60,87
Інші операційні доходи	9 915	7 814	7 287	-2 101	-527	-21,19	-6,74	-26,51
Інші фінансові доходи	12603	1 521	878	-11 082	-643	-87,93	-42,27	-93,03
Інші доходи	112	356	9 915	244	9 559	217,86	2685,11	8752,68
Всього доходів	2193766	2611795	3510693	418029	898898	19,06	34,42	60,03

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Це відповідає абсолютному приросту в 1,274,477 тис. грн. або 60,87% зростання за три роки. Зокрема, в 2021 році спостерігається значний приріст у порівнянні з 2020 роком (+1,108,328 тис. грн. або +51,01%), і подальший ріст в 2022 році (+890,509 тис. грн. або +34,22%). Це свідчить про значне покращення фінансової продуктивності компанії в цьому аспекті.

Інші операційні доходи та інші фінансові доходи в 2022 році показують негативну динаміку в порівнянні з 2021 роком. Інші операційні доходи скоротилися на 527 тис. грн. (-6,74%), а інші фінансові доходи зменшилися на 643 тис. грн. (-42,27%). Це може бути наслідком різних фінансових або операційних факторів, що вплинули на доходи в цих категоріях. Всього доходів компанії зросли на 898,898 тис. грн. або 60,03% протягом трьох років. Це велике

збільшення свідчить про загальне покращення фінансової продуктивності ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» протягом цього періоду.

З табл. 3.4 можна зробити висновок, що структура чистого доходу від реалізації продукції практично залишалася стабільною. Іншими словами, чистий дохід від реалізації продукції складав практично однакову частку у загальних доходах протягом цього тримісячного періоду.

Таблиця 3.4

Структурні зрушення в сфері формування доходів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» в 2020-2022 рр., %

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	98,97	99,63	99,49	0,66	-0,14	0,52
Інші операційні доходи	0,45	0,3	0,21	-0,15	-0,09	-0,24
Інші фінансові доходи	0,57	0,06	0,03	-0,51	-0,03	-0,54
Інші доходи	0,01	0,01	0,28	0	0,27	0,27
Всього доходів	100	100	100	0	0	0

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Незважаючи на невеликі зміни (0,66% зростання в 2021 році та -0,14% спаду в 2022 році), цей показник є стабільним у структурі доходів. Інші операційні та фінансові доходи, на відміну від чистого доходу, показують негативну динаміку у відносному вираженні. Їх структура зменшувалася впродовж трьох років. Це вказує на те, що інші операційні та фінансові доходи складають меншу частку у загальних доходах у 2022 році порівняно з 2020 роком. Структура інших доходів виявила найбільше зміни від 2020 до 2022 року. Їх частка в загальних доходах зростала із 0,01% в 2020 році до 0,28% в 2022 році. Це свідчить про значний ріст цього виду доходів у структурі загальних доходів компанії.

З табл. 3.5 можна зробити висновок, що, Результат основної діяльності показав значне зростання протягом розглянутого періоду. З 2020 по 2022 рік, цей показник збільшився на 90,52%, зокрема, на 14,71% в 2021 році і на 66,09% в

2022 році. Це свідчить про успішний розвиток основної діяльності компанії та великий приріст фінансового результату в цій сфері.

Результат фінансових операцій відзначається великими змінами у цьому періоді. Значення цього показника суттєво зменшилося у 2021 році (-92,17%) і ще більше в 2022 році (-5708,67%). Це свідчить про можливі фінансові труднощі або збиткові фінансові операції протягом останніх двох років. Результат від іншої звичайної діяльності показав значний ріст у 2022 році (2631,18% відносно 2021 року). Це вказує на великий позитивний приріст фінансового результату від цього виду діяльності.

Таблиця 3.5

Динаміка фінансового результату за видами діяльності ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» в 2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +/-		Відносний (відхилення), %			приріст
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020	
Результат основної діяльності	427895	490838	815234	62943	324396	14,71	66,09	90,52	
Результат фінансових операцій	12 511	980	-54965	-11531	-55 945	-92,17	-5708,67	-539,33	
Результат від іншої звичайної діяльності	86	356	9 723	270	9 367	313,95	2631,18	11205,81	
Фінансовий результат до оподаткування	440492	492174	769992	51682	277818	11,73	56,45	74,8	

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Фінансовий результат до оподаткування також показав значне зростання протягом трьох років. Зростання становило 74,8% від 2020 до 2022 року, що свідчить про загальний позитивний фінансовий розвиток компанії.

Загалом можна сказати, що ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» зазнала значних змін у фінансовому результаті за різними видами діяльності протягом останніх трьох років. Основна діяльність показала значний приріст, тоді як фінансові операції мали великі втрати.

Динаміка показників рентабельності (збитковості) ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС»

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Рентабельність (пасивів)активів (чистий прибуток в чисельнику), %	-	62,8	57,87	-	-4,93	-
Рентабельність (пасивів)активів (ЕВІТ в чисельнику), %	-	76,57	75,74	-	-0,83	-
Рентабельність (пасивів)активів (ЕВІТДА в чисельнику), %	-	83,67	89,18	-	5,51	-
Рентабельність власного капіталу, %	-	105,78	127,44	-	21,66	-
Рентабельність виробничих фондів, %	-	194,64	113,54	-	-81,1	-
Рентабельність продажів за валовим прибутком (валова маржа), %	47,82	47,07	49,55	-0,75	2,48	1,73
Рентабельність продажів за операційним прибутком (операційна маржа), %	19,71	18,86	23,34	-0,85	4,48	3,63
Рентабельність продажів за чистим прибутком (чиста маржа), %	16,58	15,53	18,07	-1,05	2,54	1,49
Операційна рентабельність витрат, %	24,41	23,16	30,37	-1,25	7,21	5,96
Коефіцієнт реінвестування, %	-	10,94	28,88	-	17,94	-
Коефіцієнт стійкості економічного зростання, %	-	10,94	31,08	-	20,14	-
Період окупності активів	-	1,59	1,73	-	0,14	-
Період окупності власного капіталу	-	0,95	0,78	-	-0,17	-

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Відповідно, в 2022 р. рівень окупності активів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» дорівнює 1,73 років. Важливим показником є рентабельність власного капіталу, який відображає ефективність роботи компанії з точки зору власників або потенційних інвесторів. Кожна гривня капіталу власників в 2022 р. забезпечила їм 127,44 копійок чистого прибутку. Підприємство забезпечувало підвищення добробуту і поліпшення матеріального становища власників, про що свідчить високе значення індикатора рентабельності власного капіталу. Як результат, термін, протягом якого капітал власників при збереженні поточної рентабельності власного капіталу окупиться, становить 0,78 років.

Таблиця 37

Факторний аналіз рентабельності ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС»

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		Відносний приріст (відхилення), %		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Всього доходів	2 193 766	2 611 795	3 510 693	418 029	898 898	19,06	34,42	60,03
Всього витрат	1 833 894	2 207 739	2 879 650	373 845	671 911	20,39	30,43	57,02
Чистий прибуток (поточний рік)	359 872	404 056	631 043	44 184	226 987	12,28	56,18	75,35
Витрати на гривню доходу	0,84	0,85	0,82	0,01	-0,03	1,19	-3,53	-2,38

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Поточна динаміка витрат так вплинула на прибуток ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» протягом періоду 2020-2022 рр.: $(359872 - 0) * ((1762032 + 69696 + 835536 + 17402 + 55\ 843 + 0 + 192 + 0 + 138949) / (1132888 + 50823 + 552327 + 17118 + 92 + 0 + 26 + 0 + 80\ 620) - 1) = 205212,68$ тис. грн.

Таблиця 3.8

Поточна динаміка витрат ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС»

Показники	Рік		Абсолютний приріст (відхилення), +,-
	2021	2022	
Коефіцієнт співвідношення витрат	1,2	1,57	0,37
Зміна прибутку за рахунок зміни витрат, тис. грн.	73361,03	205212,68	131851,65
Коефіцієнт співвідношення доходів	1,19	1,6	0,41
Зміна прибутку за рахунок зміни доходу тис. грн.	-4 786,29	10 820	15 606,29
Зміна прибутку за рахунок зміни витрат на 1 гривню доходу, тис. грн.	-24 390,74	55 138,32	79 529,06
Загальна сума впливу факторів, тис. грн.	44 184	271 171	226 987

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Прибуток ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» змінився через зміну доходу протягом періоду 2020-2022 рр. на: $(359872 - 0) * ((3\ 492613 + 7287 + 0 + 878 + 9\ 915 + 0) / (2171136 + 9\ 915 + 0 + 12603 + 112 + 0)) - ((1762032 + 69696 + 835536 + 17402 + 55843 + 0 + 192 + 0 + 138949) / (1132888 + 50823 + 552327 + 17118 + 92 + 0 + 26 + 0 + 80620)) = 10\ 820$ тис. грн.

Проаналізувавши динаміку обсягу та складу доходів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» 2020-2022 рр., можемо зробити висновок, що загальна сума доходів по підприємству у 2022 році зросла на 418029 тис грн або на 19,06%. Це зростання

обумовлено збільшенням доходів від операційної діяльності у 2022. Сума зростання становила 428867 тис грн або 19,66 %, натомість відбулося скорочення доходів від фінансової інвестиційної діяльності на 10838 тис грн або 85,24%. Серед статей доходу від операційної діяльності зріс чистий дохід від реалізації продукції на 430968 тис грн та скоротився інший операційний дохід на 2101 тис грн або на 21,19%.

Аналізуючи динаміку та структуру доходів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» 2020-2021 роках ми бачимо, що основну частину структури займають доходи від операційної діяльності у 2022 році їх частка становить 99,93% та зросла у порівнянні з 2021 роком на 0,51 відсотковий пункт. Найбільшу частину серед цієї статті займає чистий дохід від реалізації продукції 99,63%, а найменшу інший операційний дохід 0,3%.

Таблиця 3.9

Оцінка факторів рентабельності за п'ятифакторною моделлю ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС»

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютна зміна	
				2021/2020	2022/2021
Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	231 041	359 872	359 320	128 831	-552
Фінансовий результат до оподаткування, тис.грн.	281 804	440 492	447 438	158 688	6 946
ЕВІТ, тис.грн.	282 750	440 584	490 226	157 834	49 642
ЕВІТДА, тис.грн.	314 273	548 422	636 808	234 149	88 386
Рентабельність продаж (за ЕВІТДА), %	18,42	20,29	18,84	2	-1
Рентабельність активів (за ЕВІТДА), %	44,62	72,95	53,48	28	-19
Рентабельність активів (за фін.результатом до оподаткування), %	40,01	58,59	37,58	19	-21
Рентабельність власного капіталу (за чистим прибутком/збитком), %	58,32	94,22	72,56	36	-22
Рентабельність позикового капіталу (за чистим прибутком/збитком), %	74,98	97,31	51,67	22	-46

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Доходи від фінансової інвестиційної діяльності займають мінімальну частку та 2022 році їх обсяг дорівнює 0,07% що на 0,51 відсотковий пункт менше ніж у 2021 році. Отже в цілому по підприємство можна зробити такий висновок що сума доходів зростає, також підприємству слід переглянути статтю доходів від фінансово інвестиційної діяльності оскільки попри скорочення та мінімізацію їх частки у загальній структурі доходів їх сума зменшується.

З табл. 3.10 можна зробити висновок, що податковий тягар залишається сталим на рівні 0,82, що свідчить про стабільність оподаткування підприємства. Тягар відсотків зменшився з 1 в 2021 році до 0,93 в 2022 році, вказуючи на зниження фінансових витрат. Операційна рентабельність зросла з 0,19 в 2021 році до 0,24 в 2022 році, що свідчить про покращення ефективності операційної діяльності підприємства. Співвідношення виручки до активів зменшилося з 3,62 в 2021 році до 2,39 в 2022 році, що може вказувати на менш ефективне використання активів підприємства.

Таблиця 3.10

Показники операційної діяльності ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС»

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Податковий тягар	0,82	0,82	0,82	0	0	0
Тягар відсотків	1	1	0,93	0	-0,07	-0,07
Операційна рентабельність	0,2	0,19	0,24	-0,01	0,05	0,04
Співвідношення виручки до активів	3,83	3,62	2,39	-0,21	-1,23	-1,44
Коефіцієнт фінансового важеля	1,58	1,78	2,49	0,2	0,71	0,91
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	1	1	1,08	0	0,08	0,08

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Коефіцієнт фінансового важеля збільшився з 1,78 в 2021 році до 2,49 в 2022 році. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу також зріс від 1 в 2021 році до 1,08 в 2022 році, вказуючи на покращення рентабельності з власного капіталу.

Таблиця 3.11

Відсоткове навантаження ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС»

Показники	Рік		Абсолютний приріст (відхилення), +,-
	2021	2022	
			2022 / 2021

Тягар відсотків	0	-0,07	-0,07
Операційна рентабельність	-0,07	0,15	0,22
Співвідношення виручки до активів	-0,05	-0,41	-0,36
Коефіцієнт фінансового важеля	0,11	0,4	0,29

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Динаміка операційної рентабельності забезпечила зміну ROE на: $(359872 / 440492) * (440492 / (92 + 440492)) * ((92 + 440492) / 2171136) * (2171136 / 567544) * (567544 / 359873) - (359872 / 440492) * (440492 / (92 + 440492)) * ((92 + 440492) / 2171136) * (2171136 / 567544) * (567544 / 359873) = 0,15$

Варіація співвідношення виручки до суми активів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» привела до відхилення ROE на: $(359872 / 440492) * (440492 / (92 + 440492)) * ((92 + 440492) / 2171136) * (2171136 / 567544) * (567544 / 359873) - (359872 / 440492) * (440492 / (92 + 440492)) * ((92 + 440492) / 2171136) * (2171136 / 567544) * (567544 / 359873) = -0,41$

Зміна співвідношення всього капіталу до власного ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» забезпечило зростання ROE на: $(359872 / 440492) * (440492 / (92 + 440492)) * ((92 + 440492) / 2171136) * (2171136 / 567544) * (567544 / 359873) - (359872 / 440492) * (440492 / (92 + 440492)) * ((92 + 440492) / 2171136) * (2171136 / 567544) * (567544 / 359873) = 0,4$

Результатом впливу всіх цих факторів є підвищення рентабельності власного капіталу на 0,08

Таблиця 3.12

Модель Dupont для ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС»

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		Відносний приріст (відхилення), %		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Результат до оподаткування	440492	492174	769992	51 682	277818	11,73	56,45	74,8
Активи	567544	719354	1461358	151810	742004	26,75	103,15	157,49
Виручка	2171136	2602104	3492613	430968	890509	19,85	34,22	60,87
Співвідношення виручки до активів	3,83	3,62	2,39	-0,21	-1,23	-5,48	-33,98	-37,6

Рентабельність продажів за результатом до оподаткування	0,2	0,19	0,22	-0,01	0,03	-5	15,79	10
Співвідношення фінансового результату до оподаткування та суми активів на кінець періоду, ROA	0,78	0,68	0,53	-0,1	-0,15	-12,82	-22,06	-32,05

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

З табл. можна зробити висновок, що результат до оподаткування підприємства зріс на 51 682 тис. грн. з 2020 по 2021 рік, а потім ще більше збільшився на 277 818 тис. грн. в 2022 році, що свідчить про позитивну динаміку фінансових результатів. Активи компанії значно зросли, збільшившись на 151 810 тис. грн. в 2021 році і на 742 004 тис. грн. в 2022 році, що може вказувати на активний розвиток підприємства.

Виручка збільшилася на 430 968 тис. грн. в 2021 році і на 890 509 тис. грн. в 2022 році, вказуючи на зростання обсягів бізнесу. Співвідношення виручки до активів зменшилося на 1,23% в 2021 році і на 5,48% в 2022 році, що може вимагати уваги до більш ефективного використання активів компанії.

Рентабельність продажів за результатом до оподаткування зросла на 0,03% в 2021 році і на 0,05% в 2022 році, що свідчить про покращення ефективності операційної діяльності. Співвідношення фінансового результату до оподаткування та суми активів на кінець періоду (ROA) зменшилося на 0,15% в 2021 році і на 0,06% в 2022 році, що може вказувати на менший вплив активів на фінансовий результат.

Загалом, компанія демонструє зростання результативності, але варто звертати увагу на співвідношення виручки до активів та ROA, щоб досягти більш ефективного використання активів у діяльності підприємства.

Залежно від сформованого співвідношення між прибутковістю бізнесу та ціною позикових ресурсів підприємство може регулювати його рівень, збільшуючи або зменшуючи частку капіталізованого прибутку.

Власники розглядають підприємство як перспективний актив, здатний в майбутньому генерувати їм прибуток, тому вони вважають за краще реінвестувати істотну частину заробленого протягом 2022 р. назад в діяльність компанії, тим самим забезпечуючи її додатковими фондами для подальшого розширення. Однак значення індикатора вище одиниці, а значить діють і інші чинники на таку динаміку.

В 2020 р. ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» сформувало обсяг виручки в розмірі 2171136 тис. грн. На кінець періоду дослідження (2022 р.) виручка становить 3492613 тис. грн., що на 60,87% більше показника на початок періоду аналізу. Це вказує на здатність підприємства діяти в складних економічних умовах, використовувати наявні конкурентні переваги, задовольняти потреби свого цільового сегменту ринку.

Це призводить до того, що у підприємства залишається більше фінансових ресурсів для того, щоб покрити постійні і змінні витрати, заохочувати ефективних співробітників, погашати фінансові зобов'язання, вирішувати інші оперативні та стратегічні завдання.

Про підвищення ефективності господарських процесів на підприємстві свідчить чистий дохід, що зростає швидшими темпами (на 60,87%), ніж собівартість (на 55,53% за 2020-2022 рр.). Важливо підтримувати поточну динаміку, що дозволить досягати більш відчутного фінансового результату ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС».

Як результат, залишаються додаткові фонди, які можуть використовуватися для здійснення управлінських витрат, витрат на збут, фінансових витрат. Розглядаючи динаміку основних показників діяльності підприємства можна зробити висновок, що загалом по підприємству прибуток зросте у 2023 році.

Таблиця 3.13

План доходів та витрат ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» 2023 рік

Стаття	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік (план)
--------	----------	----------	----------	--------------------

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 534 929	2 171 136	2 602 104	2432967
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	868 105	1 132 888	1 377 327	1243698
Валовий: прибуток	666 824	1 038 248	1 224 777	1189269
збиток				
Інші операційні доходи	14 336	9 915	7 814	6158
Адміністративні витрати	37 958	50 823	57 791	54035
Витрати на збут	359 587	552 327	627 432	570506
Інші операційні витрати	12 721	17 118	29 351	23235
Фінансовий результат від операційної діяльності прибуток	270 894	427 895	518 017	547653
Інші фінансові доходи	12 863	12 603	1 521	7823
Інші доходи		112	356	600
Фінансові витрати	946	92	42 788	42834
Втрати від участі в капіталі				
Інші витрати	1 007	26	29 668	29681
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	281 804	440 492	447 438	483560
збиток				
Витрати (дохід) з податку на прибуток	50 763	80 620	88 118	95232
Чистий фінансовий результат: прибуток	231 041	359 872	359 320	388328
збиток				

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

План активів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» 2023 рік

Актив	На 31.12.2019	На 31.12.2020	На 31.12.2021	На 31.12.2022	План на 31.12.2023
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи	24	12	2		
первісна вартість	41	41	41	42	
накопичена амортизація	17	29	39	42	
Незавершені капітальні інвестиції	2121	3058	14768	33436	52 104
Основні засоби	117818	174463	238849	871881	1 484 048
первісна вартість	180230	243291	352188	1182323	2 012 458
знос	62412	68828	113339	310442	528410
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств					
Довгострокова дебіторська заборгованість		243	1013	3291	1 013
Відстрочені податкові активи			2010	2700	3 390
Інші необоротні активи	8837	12683	15645	1321	511
Усього за розділом I	128800	190459	272287	912629	1541066
II. Оборотні активи					
Запаси	199422	239569	330581	441775	348711
Виробничі запаси	0	1838	28	856	399
Товари	199422	237731	330553	440919	348312
Дебіторська заборг. за продукцію, товари, роботи, послуги	630	2758	435	1506	26
Дебіторська заборгованість за за виданими авансами	12328	15506	7056	3869	5107
з бюджетом	64	162	572	1075	1129
Інша поточна дебіторська заборгованість	1	96	9	768	668
Гроші та їх еквіваленти	192005	113645	103045	97534	66130
Готівка	3119	3972	4926	8211	7298
Рахунки в банках	188886	109673	98119	89323	58833
Витрати майбутніх періодів	2076	795	584	2202	2202
Інші оборотні активи		4554	4785		2237
Усього за розділом II	598531	490730	550112	646263	426210
Баланс	727331	681189	822399	1558892	1967275

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

План пасивів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» 2023 рік

Пасив	На 31.12.2019	На 31.12.2020	На 31.12.2021	На 31.12.2022	План на 31.12.2023
I. Власний капітал					
Зарєстрований (пайовий) капітал	1	1	1	1	1
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	432385	359872	404056	586307	780 471
Усього за розділом I	432386	359873	404057	586308	780 472
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення					
Інші довгострокові зобов'язання				482523	482 523
Усього за розділом II				482523	482 523
III. Поточні зобов'язання і забезпечення					
Короткострокові кредити банків та розміщені облігації	192005	113645	103045	97534	374798
Поточна кредит. заборг: за довгостроковими зобов'язаннями				112388	101484
за товари, роботи, послуги	42293	98335	96433	97345	68068
за розрахунками з бюджетом	33230	62391	70865	97575	78953
у тому числі з податку на прибуток	19745	32576	38706	54263	
за розрахунками зі страхування	1030	1600	2463	3043	2742
за розрахунками з оплати праці	6086	8056	13020	16529	15113
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	14933	27327	36048	43898	37403
Поточні забезпечення	3875	6928	9627	13226	16343
Інші поточні зобов'язання	1493	3034	9449	8523	9376
Усього за розділом III	294945	321316	418342	490061	704280
Баланс	727331	681189	822399	1558892	1967275

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Рівень прибутковості активів знаходиться вище, ніж інфляція в країні, тому можна стверджувати, що відбувається підвищення реальної вартості залучених в господарський процес активів підприємства. Таким чином, менеджмент здатен ефективно використовувати обмежені фінансові ресурси для досягнення цілей зростання і розвитку підприємства.

3.3 Обґрунтування напрямів підвищення ефективності управління економічними ризиками підприємства

Підвищення ефективності управління економічними ризиками на підприємствах України стає однією з ключових пріоритетних завдань у сучасних умовах нестабільності та невизначеності в економіці. Це питання визначається не лише технічними аспектами, але й глибоким розумінням впливу різноманітних факторів на діяльність підприємств та їхню спроможність досягати стратегічних цілей.

Важливість ефективного управління економічними ризиками визначається, зокрема, потребою забезпечити стійке функціонування підприємств в умовах економічної нестабільності та геополітичних турбулентностей. Підприємства України стикаються з різними викликами, такими як коливання валютних курсів, висока інфляція, ризик втрати майна та порушення ланцюгів поставок через обставини, які виходять за межі їх контролю. Такі обставини вимагають від підприємств не лише реагування на поточні ситуації, але й стратегічного планування для попередження та зменшення можливих ризиків у майбутньому.

Засобами досягнення вищої ефективності управління економічними ризиками є впровадження сучасних методологій та підходів, таких як використання інструментів аналізу сценаріїв, стрес-тестування та симуляцій. Окрім того, важливою є роль стратегічного планування та вироблення гнучких стратегій, які дозволяють адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

Успішне управління економічними ризиками також включає в себе залучення висококваліфікованих фахівців, що мають не лише технічні знання,

але і розуміння конкретного сегменту ринку та особливостей галузі. Крім того, важливо надавати пріоритет моніторингу економічних показників, які можуть свідчити про можливі зміни в економічному середовищі.

Основним завданням розвитку підприємництва є пошук нових клієнтів та ринків збуту, оскільки ланцюги, які були раніше сформовані, на сьогодні майже всі зруйновані, особливо це стосується територій, які знаходяться в тимчасовій окупації та прикордонних регіонах. Перепрофілювання підприємств на європейські ринки потребує створення відповідної логістичної та інфраструктурної бази, відповідності технічним стандартам.

Для відновлення втраченого потенціалу є доцільним зменшувати виробничі витрати завдяки впровадженню нових інноваційних технологій, які сприяють зменшенню витрат на виробництво товарів та послуг. Для відновлення бізнес-структур важливо здійснювати пошук та залучення інвесторів, як з боку держави, так і з власних зусиль. Засновані на розробці інвестиційних проектів та участь у грантових програмах європейських країн, що дозволить залучити відповідні кошти для розвитку підприємництва.

Також важливо зберігати власні активи в умовах війни, оскільки без реєстрації буде важко довести своє право власності на обладнання та інше майно. Крім того, варто фіксувати втрати активів, які можуть виникнути через ракетні удари або мародерство, що ускладнює процес отримання компенсації [32].

Серйозними проблемами для бізнесу є логістичні труднощі, оскільки вартість доставки значно зростає через підвищення цін на паливо внаслідок обстрілів нафтобаз, а також через руйнацію або окупацію багатьох логістичних центрів. Багато продукції також псується на складах через неможливість доставки до клієнтів. В такій ситуації доцільно відмовлятися від великих обсягів поставок, оскільки в Україні немає безпечного місця для зберігання запасів, і краще робити замовлення на сировину, виходячи із поточних потреб підприємства. Також важливо мати альтернативні джерела сировини, якщо не можна отримати її звичними шляхами [50].

У часи війни керівник має бути в курсі всіх актуальних проблем підприємства, вміти реагувати на них та адаптуватися до невизначеного зовнішнього середовища. В першу чергу, увага повинна бути зосереджена на економічних, логістичних, кадрових, релокаційних та стратегічних питаннях, оскільки вони стають найактуальнішими в умовах війни. Розв'язання цих проблем дозволить підприємству не тільки виживати в умовах воєнного конфлікту, але й сприятиме активному участю у відновленні України.

Також велику увагу слід приділити залученню інвесторів, як і з-поза кордону, так і в Україні. Наразі моральна та фінансова підтримка дуже потрібна. Вже зараз необхідно вдосконалювати та створювати нові цікаві підприємства для розвитку країни загалом. Розумним рішенням було б створення конкурсів та державних грантів для інноваційних та цікавих проєктів. Це сприяло б інвесторам знайти спосіб реалізації своїх можливостей та допомогло б державі, а підприємцям вплинути свої задуми та бізнес-плани в життя. Разом всі вони працюватимуть на відновлення України вже зараз, не втрачаючи часу, що є вельми важливим.

Тому надзвичайно важливо для українських компаній розробляти ефективні стратегії з метою зменшення впливу цих ризиків на їх діяльність, особливо в умовах воєнного стану. Пропонуємо альтернативні підходи, які були розроблені авторами на основі аналізу фінансової звітності декількох українських компаній з метою зниження економічних ризиків для вітчизняних підприємств (табл. 3.16).

Пошук і впровадження нових форм підприємництва, розвиток бізнес-інкубаторів та стартап-проєктів, які відповідають вимогам Індустрії 4.0. Нове підприємництво повинно відповідати вимогам цифровізації виробничих процесів та управлінських аспектів [35]. Створення сприятливого інвестиційного клімату на регіональному та національному рівнях дозволить залучати відповідні інвестиційні кошти для розвитку не тільки економічних, але й соціальних об'єктів.

Важливо створити відповідну систему контролю за цільовим використанням отриманих коштів, їх ефективність впровадження та заходи щодо притягнення осіб до відповідальності за неналежний розподіл.

Таблиця 3.16

Характеристика основних методів з мінімізації економічних ризиків підприємств в умовах військового стану

Вид ризику	Вплив на підприємство	Метод мінімізації впливу ризику
Коливання курсу валют	Незалежно від того, чи займається підприємство експортом чи ні, його стабільність на пряму залежить від коливань валютного курсу. З початком війни відбулося різке зростання валютного курсу, що призвело до збільшення цін на більшість товарів. Особливо відчутним стало підвищення курсу валют на вартості пального та продовольчих продуктів..	Використання хеджування для захисту від ризиків, пов'язаних із можливими негативними змінами цін на товари в рамках контрактів та комерційних угод, що передбачають поставки (продаж) товарів у майбутніх періодах. Укладення довгострокових угод на поставку за фіксованою ціною.
Обмеження сировини та порушення логістичних ланцюгів	Порушення логістичних ланцюгів та визначення списку критичних імпорتنих сировин призвели до дефіциту, що вплинуло на можливість вітчизняним компаніям вчасно виконувати свої замовлення.	Постійне оновлення переліку критичних імпорتنих компонентів. Створення додаткових резервів сировини. Укладення угод про спільну діяльність із виробниками сировини. Збільшення різноманітності постачальників сировини для виробництва продукції. Декларування передачі операцій постачання продукції для аутсорсингу.
Зниження купівельної спроможності і населення	Війна та її наслідки призвели до підвищення цін на товари, що відобразилося на купівельній спроможності населення та призвело до зменшення обсягу покупок, що в свою чергу погіршило фінансові показники діяльності підприємства.	Розробити лінійку продукції з врахуванням реальної купівельної спроможності населення.
Підвищення цін на нафту на світовому ринку	Унаслідок санкцій, накладених Європейським Союзом на Росію, відзначився зростання попиту на нафту, що призвело до підвищення цін на пальне. Це, в свою чергу, привело до зростання вартості кінцевої продукції.	Створення механізму резервування для покриття непередбачених витрат, гнучке управління і адаптація ціноутворення до коливань на світовому ринку.
Зниження попиту	Зафіксоване підвищення інфляції та зниження рівня зарплат, серед інших факторів, призвели до	Розробка маркетингової програми для формування лояльності споживача шляхом використання акційних

	скорочення попиту на товари з боку населення. Це вплинуло особливо гостро на компанії, які продають продукцію, що не є товарами першої необхідності.	пропозицій та впровадження продукції на ринок для розширення обізнаності споживача щодо властивостей і якості продукції.
--	--	--

Джерело: систематизовано автором на основі [59]

Нижче представлено деякі заходи, які можуть бути вжиті для забезпечення сталого розвитку підприємств у зоні конфлікту [30]:

1) Розробити чіткий та всеосяжний бізнес-план, який враховує проблеми та ризики, пов'язані з роботою у зоні конфлікту, і розробляти стратегії щодо їх пом'якшення.

2) Створити міцні партнерські відносини з місцевими спільнотами, громадськими організаціями та державними установами для управління ризиками та проблемами.

3) Забезпечити пріоритет безпеці та захисту персоналу через розробку протоколів охорони та безпеки.

4) Сприяти місцевій зайнятості, надаючи можливості працевлаштування та підвищення кваліфікації місцевого населення.

5) Диверсифікувати продуктові пропозиції для зменшення ризиків, пов'язаних із конфліктами.

6) Використовувати стійкі методи ведення бізнесу, спрямовані на зниження впливу на навколишнє середовище та підвищення соціальної відповідальності.

7) Забезпечення доступу до фінансування є актуальною проблемою для підприємств, які діють у зонах конфліктів. Уряди, міжнародні організації та фінансові установи повинні надавати підтримку підприємствам у формі грантів, кредитів та інших фінансових інструментів для подолання цієї проблеми.

8) Розвиток ініціатив у галузі миробудування може створити сприятливе середовище для сталого розвитку підприємств у конфліктних регіонах. Ці ініціативи повинні спрямовуватися на підтримку діалогу, примирення та вирішення конфліктів з метою зниження ризиків, пов'язаних з підприємницькою діяльністю у цих областях.

9) Використання інновацій та технологій є ключовим аспектом допомоги підприємствам у зонах конфліктів подолати труднощі, пов'язані з роботою в умовах конфлікту. Застосування новаторських рішень може підвищити продуктивність, ефективність та конкурентоспроможність підприємств.

10) Виступаючи за зміни в політиці, підприємства можуть активно впливати на створення сприятливого середовища для свого сталого розвитку в умовах конфлікту. Взаємодія з політиками та виступи за політичні рішення, спрямовані на економічний розвиток, створення робочих місць та боротьбу з бідністю, може визначити подальшу долю підприємств у конфліктних регіонах.

Стійкий розвиток підприємств у зонах конфліктів представляє собою виклик, але впровадження комплексу заходів, таких як забезпечення доступу до фінансування, використання інновацій та виступ за зміни в політиці, може сприяти їхньому відновленню та сталому розвитку.

Втрата Криму, зростаючий рівень нестабільності та обмеження на в'їзд громадян окремих країн стали труднощами для розвитку сфери туризму та гостинності. Зовнішньоекономічна діяльність опинилася під впливом санкцій, застосованих до Росії, та змін в геополітичному середовищі. Створення нових ринків збуту, розширення експортної бази та встановлення нових торговельних партнерств визначаються як надзвичайно важливі завдання.

Галузі економіки, такі як туризм, зовнішньоекономічна діяльність, інвестиційний клімат, політична стабільність, економічна нестабільність та безпека, стикаються з викликами через військовий конфлікт та російську агресію. Інвестори віддають перевагу стабільнішим ринкам, а обмеження доступу до ресурсів, зниження рівня довіри, пошкодження інфраструктури та необхідність диверсифікації експорту визнаються актуальними викликами для української економіки. Реконструкція та модернізація інфраструктури, розширення експортних ринків та зменшення залежності від російського ринку виступають ключовими напрямками для досягнення сталого розвитку.

Стимулювання інновацій та розвитку високих технологій в умовах конфлікту може виступати як ключовий крок для переорієнтації економіки.

Інвестування в дослідження та розвиток, підтримка стартапів і розширення інноваційного підприємництва стають стратегічними факторами для сталого розвитку економіки в умовах конфлікту.

Малий та середній бізнес, що виявляється особливо вразливим у періоди конфлікту, потребує сприятливих умов для свого розвитку. Спрощення адміністративних процедур, фінансова підтримка та доступ до кредитних ресурсів стають критичними елементами для забезпечення сталого росту цього сегмента.

Партнерство з міжнародними організаціями та донорськими країнами є важливою стратегією для України в умовах конфлікту. Залучення фінансової, технічної та економічної підтримки, надання кредитів та грантів, а також консультацій допоможе в реалізації проєктів з відновлення та розвитку.

Загальноприйняті заходи для забезпечення сталого розвитку підприємств в умовах конфлікту включають політичну стабільність, економічну реформу, інфраструктурний розвиток, диверсифікацію ринків та підтримку малих та середніх підприємств. Однак, наголошується на необхідності сприяння інноваційному розвитку та зміцнення партнерства з міжнародними організаціями та донорськими країнами.

Реалізація цих заходів сприятиме підтримці сталого розвитку підприємств в умовах конфлікту та сприятиме відновленню економіки України, як вказано в дослідженні [1, с. 169]. Для досягнення покращення інвестиційного клімату в умовах конфлікту рекомендується:

- а) Забезпечення політичної стабільності та прозорого законодавства;
- б) Залучення міжнародних інвестицій та фінансової підтримки;
- в) Підтримка та стимулювання розвитку економічних галузей, що мають потенціал для сталого росту;
- г) Забезпечення безпеки бізнесу та інвесторів;
- д) Реформування та модернізація економічного середовища;
- е) Поширення позитивної інформації про бізнес-можливості в Україні.

Реалізація цих заходів сприятиме покращенню інвестиційного клімату в Україні, навіть в умовах воєнного конфлікту, сприяючи залученню необхідних інвестицій, стимулюючи економічне зростання та сприяючи сталому розвитку країни. За отриманими результатами дослідження можна зробити висновок про необхідність подальших розвідок у цьому напрямі.

Серед важливих аспектів в умовах конфлікту варто визначити політичну стабільність, економічну реформу, розвиток інфраструктури, диверсифікацію ринків збуту, підтримку малого та середнього бізнесу, стимулювання інновацій та партнерство з міжнародними організаціями. Реалізація цих заходів може сприяти покращенню економічної ситуації, залученню інвестицій та сталому розвитку підприємств в умовах конфлікту.

Подальші дослідження в цьому напрямі можуть включати глибше вивчення конкретних галузей економіки, що зазнали найбільшого впливу російської агресії, а також розробку ефективних стратегій відновлення та розвитку. Важливо також аналізувати вплив військового конфлікту на інвестиційний клімат та розробляти шляхи для привабливості іноземних інвесторів.

Окрім того, цікавим напрямком досліджень є аналіз економічних наслідків розвитку інноваційних та високотехнологічних секторів української економіки в умовах конфлікту. Також важливо проводити аналіз соціально-економічних наслідків російського військового вторгнення на регіони України, зокрема вивчати його вплив на зайнятість, рівень життя населення, міграційні процеси та соціальну стабільність.

Рекомендується проводити порівняльні дослідження, включаючи аналіз досвіду інших країн, які зазнали подібних конфліктів. Це допоможе виявити ефективні підходи та стратегії для відновлення та сталого розвитку підприємств в умовах конфлікту.

У подальших дослідженнях важливо звертати увагу на роль державної політики та регулюючих органів у підтримці підприємств в умовах конфлікту. Розробка ефективних програм та інструментів, спрямованих на підтримку

сталого розвитку та конкурентоспроможності підприємств, стає критичною. Також важливо розглядати можливості розширення співпраці з міжнародними організаціями та партнерами.

Взаємодія з міжнародними фінансовими установами, торговельними партнерами та іншими країнами може сприяти привабленню інвестицій, передачі технологій та залученню кваліфікованих фахівців, сприяючи також розвитку нових ринків збуту. Загалом, подальше наукове дослідження в цьому напрямі є ключовим для вирішення проблем та визначення ефективних стратегій розвитку підприємств в умовах конфлікту. Це дозволить знайти шляхи до досягнення сталого розвитку економіки України та покращення якості життя громадян.

Висновки до розділу 3

Оскільки на сьогодні в Україні відсутні механізми узгодження економічних інструментів для впровадження енергоефективних, екологічно чистих та ресурсозберігаючих технологій, системності таких програм. Розроблені стратегії на різних рівнях мають більше декларативний характер, ніж дійсний, тому їх доцільно переглянути. Нові умови формування підприємництва, засновані на використанні цифрових технологій, повинні впроваджувати заходи для прискорення ділових процесів за рахунок використання відповідного програмного забезпечення.

Економічні труднощі становлять серйозний виклик для бізнесу, і важливий контроль над фінансами та обліком. Логістичні проблеми також важливі, оскільки ціни на доставку зросли, а деякі логістичні центри зазнали руйнації чи опинилися в окупації. З цього приводу, доцільно відмовлятися від великих поставок та шукати альтернативні джерела сировини. Усі ці виклики вимагають від керівників великої уваги та адаптації. Розв'язання цих проблем допомагає підприємствам не лише вижити в умовах війни, але й брати активну участь у відновленні України.

Сучасний бізнес в Україні стикається зі значними викликами та проблемами, але відіграє ключову роль у забезпеченні незалежності країни.

Навіть при всіх труднощах, бізнес продовжує відновлюватися, що підтверджується реєстрацією нових компаній. Бізнеси поступово відновлюють робочі місця, створюють товарні запаси та розширюють свою клієнтську базу.

Українське підприємництво вже здійснює релокацію та пошук нових можливостей для відновлення підприємств у воєнний та повоєнний період. Зниження податкового навантаження, спрощення податкового адміністрування та залучення інвесторів, як внутрішніх, так і закордонних, є важливими для підтримки підприємництва. Створення конкурсів та державних грантів для інноваційних проєктів може стимулювати інвестиції та розвиток нових підприємств в Україні.

У плануванні подальшого розвитку бізнесу важливо враховувати ризик війни, мати запаси, отримувати гривневі кредити під невеликий відсоток, брати участь у грантових проєктах, шукати інвесторів та розглядати можливість виходу на міжнародні ринки. Щодо започаткування нових бізнесів, існують різні державні та міжнародні програми, які допомагають полегшити старт підприємницької справи. Прогнози аналітиків показують, що перспективними галузями в майбутньому є виробництво (медицина, IT-інновації, виробництво їжі, переробка сільськогосподарської продукції), і ці напрями зміцнять конкурентоспроможність вітчизняних підприємств.

ВИСНОВКИ

Управління ризиками підприємства (ERM) представляє собою комплексний процес ідентифікації, оцінки та управління можливими загрозами, які можуть впливати на досягнення підприємством своїх стратегічних цілей. ERM стає ключовим елементом корпоративного управління, дозволяючи приймати обґрунтовані рішення в галузі ризик-менеджменту та забезпечувати збалансованість між ризиками та можливостями. На прикладі підприємств в Україні розглядається ряд ризиків, з якими вони стикаються у своїй діяльності. Останні роки визначаються нестабільністю економіки України, включаючи періоди стрімкого зростання, на які послідувала рецесія. Пандемія COVID-19 додала відчуття невизначеності через порушення ланцюгів поставок та зменшення попиту, особливо у секторах туризму та гостинності. Зокрема, 2022 рік був визначений повномасштабною війною, що призвела до серйозних збитків у різних галузях економіки.

Підприємства в Україні стикаються із різними викликами, такими як коливання валютних курсів, висока інфляція та ризик втрати майна через обстріли та атаки на енергетичні об'єкти. Для ефективного управління економічними ризиками, підприємства повинні вживати стратегічних заходів, таких як диверсифікація діяльності, розширення на нові ринки та створення продуктів чи послуг, що менше чутливі до економічних коливань.

Зазначені умови також підкреслюють важливість гнучкості та швидкої адаптації підприємств до невизначеності, що впливає з непередбачуваного майбутнього. На сучасному етапі спостерігається ряд неоднозначностей у тлумаченні термінів, таких як господарські, економічні та підприємницькі ризики, і важливо розглядати їх інтерпретацію в законодавчій базі України для усунення можливих непорозумінь. Наслідки ризиків розподілені за різними напрямками діяльності, що дозволяє керівництву зосередити увагу на конкретних аспектах.

Основний капітал підприємства може бути підданий ризику втрати ефективності використання через непристосованість обладнання та технологій. Низькі обсяги вкладень у модернізацію можуть призвести до зниження обсягу виробництва та вплинути на економічну ефективність. Фінансовий капітал підприємства піддається ризику зниження стійкості, обумовленого значним зниженням доходу фірми. Аналіз показників фінансової стійкості є критичним для визначення можливостей розвитку та конкурентоспроможності підприємства. Трудовий капітал стикається з ризиком зниження ефективності через роботу на дому та відсутність контролю. Зниження рівня вимог до якості трудового капіталу може вплинути на продуктивність та кількість задіяних працівників. Втрата ринку обумовлена ризиком зниження платоспроможності покупців через втрату доходу. Визначення сегмента та покупної спроможності клієнтів є ключовим для впровадження маркетингових стратегій.

Нормативно-правовий ризик може призвести до прийняття обмежувальних рішень, впливаючи на виробництво та призводячи до зупинення діяльності підприємства. Моніторинг нормативно-правових змін є обов'язковим для уникнення негативних наслідків.

Аналіз переваг і недоліків якісних методів оцінки ризиків свідчить про важливі аспекти їхнього використання в управлінні ризиками проєктів. Метод експертних оцінок визначається великою простотою та швидкістю вироблення результатів, а також невимогою до великої кількості вихідної інформації. Проте, висока ступінь суб'єктивності результатів та проблеми залучення та узгодження роботи експертів роблять його застосування важким у деяких випадках. Метод аналізу доцільності витрат має відносну простоту та можливість відстеження ризиків на різних етапах реалізації проєкту. Проте, необхідність обліку інформації про вартість проєкту та її надходження у міру розробки може становити значний виклик.

Метод аналогій відзначається простотою в застосуванні та відсутністю необхідності великих досліджень. Однак складність підбору аналогій, особливо для унікальних проєктів, і вимоги до наявності відповідної інформаційної бази

обмежують його ефективність. Узагальнюючи, кожен метод має свої переваги та недоліки, і їхнє використання повинно базуватися на конкретних умовах та особливостях проекту. Комбінація методів може стати оптимальним рішенням для комплексного управління ризиками на підприємстві. Підприємництво відіграє важливу роль в ринковій економіці, забезпечуючи насиченість ринку товарами і послугами, стимулюючи конкуренцію і сприяючи розвитку економіки.

В умовах війни підприємництво піддається радикальним змінам. Перед впровадженням таких змін важливий аналіз потреб споживачів і вивчення ринку. Зміна сфери діяльності можлива, але не завжди через економічні обмеження. Підприємства можуть шукати партнерів, включаючи іноземних, для спільної розробки нових продуктів.

Економічні труднощі становлять серйозний виклик для бізнесу, і важливий контроль над фінансами та обліком. Логістичні проблеми також важливі, оскільки ціни на доставку зросли, а деякі логістичні центри зазнали руйнації чи опинилися в окупації. З цього приводу, доцільно відмовлятися від великих поставок та шукати альтернативні джерела сировини. Усі ці виклики вимагають від керівників великої уваги та адаптації. Розв'язання цих проблем допомагає підприємствам не лише вижити в умовах

Українське підприємництво вже здійснює релокацію та пошук нових можливостей для відновлення підприємств у воєнний та повоєнний період. Зниження податкового навантаження, спрощення податкового адміністрування та залучення інвесторів, як внутрішніх, так і закордонних, є важливими для підтримки підприємництва. Створення конкурсів та державних грантів для інноваційних проектів може стимулювати інвестиції та розвиток нових підприємств в Україні.

Наслідки російського військового вторгнення суттєво негативно впливають на сталий розвиток підприємств в Україні. Воєнний конфлікт спричинює зниження обсягів виробництва, завдає шкоди інфраструктурі та змінює економічні умови функціонування підприємств. Велика кількість галузей

економіки, включаючи енергетику, металургію та сільське господарство, стикаються з серйозними труднощами. Військові дії також погіршують інвестиційний клімат, що може призвести до зменшення іноземних інвестицій та загрозити економічний прогрес.

Для забезпечення сталого розвитку підприємств в умовах конфлікту важливо вживати комплекс заходів. Зокрема, необхідно активно підтримувати політичну стабільність та впроваджувати економічні реформи, спрямовані на залучення інвестицій та підтримку бізнесу. На додаток, важливо розвивати інфраструктуру та стимулювати інноваційну діяльність. Активне сприяння диверсифікації ринків збуту та підтримка малого та середнього бізнесу також мають велике значення. Такі заходи сприятимуть відновленню економіки та підтримці сталого розвитку підприємств в умовах конфлікту.

У плануванні подальшого розвитку бізнесу важливо враховувати ризик війни, мати запаси, отримувати гривневі кредити під невеликий відсоток, брати участь у грантових проектах, шукати інвесторів та розглядати можливість виходу на міжнародні ринки. Щодо започаткування нових бізнесів, існують різні державні та міжнародні програми, які допомагають полегшити старт підприємницької справи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипенко Т.А., Іванова М.І. Систематизація визначень поняття «економічна безпека підприємства». *Нобелівський вісник*. 2021. № 1 (14). С.6- 14.
2. Бабіна Н.О., Зачосова Н.В. Економіко-фінансова безпека підприємств України як елемент фінансової безпеки держави в контексті інтеграційних процесів. *Управлінський аспект забезпечення фінансової безпеки України: колективна монографія*. Черкаси: Видавець Ю.А. Чабаненко, 2018. С. 185-206.
3. Бізнес у рік війни: дослідження YouControl <https://yur-gazeta.com/golovna/biznes-u-rik-viyni-doslidzhennya-youcontrol.html> (дата звернення: 08.12.2023)
4. Боровик М. В. Ризик-менеджмент : конспект лекцій для студентів магістратури усіх форм навчання спеціальності 073 – Менеджмент / М. В. Боровик ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 65 с.
5. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України: кабінетне дослідження. Липень 2020 р. С. 7–8.
6. Васильців Т.Г., Ярошко О.Р. Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки. *Науковий вісник ЛТЕУ України*. 2018. Вип. 21.2. С.132-136.
7. Гаркуша В.О., Єршова Н.Ю. Систематизація наукових поглядів щодо сутності поняття «економічна безпека підприємства». *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 28. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34>. (дата звернення: 10.12.2023)
8. Гвініашвілі Т.З., Халецька В.В. Розроблення системи забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах мінливого середовища. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 64. С.52-57.
9. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З. Механізм функціонування суб'єктів

підприємництва в контексті економічної безпеки країни. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. Вип. 3(15). С. 58-64.

10. Гавриш О. М., Пильнова В. П., Пісковець О. В. Інноваційне підприємство: сутність, значення та проблеми в сучасних умовах функціонування. *Економіка та держава*. № 12. 2020. С. 109–113.

11. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 29.11.2023)

12. Данілова Е.І. Концепція системного підходу до управління економічною безпекою підприємства: монографія. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2020. 342 с.

13. Дідик А.М., Кузьмін О.Є., Ортинський В.Л., Козаченко Г.В., Погорелов Ю.С., Іллященко О.В. Економічна безпека підприємства: підручник. НУ «Львівська політехніка», ТзОВ «Видавнича група «Бухгалтери 77 України», 2019. 624 с.

14. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 27.11.2023)

15. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навчальний посібник. Київ : Центр навч. літ., 2018. 312 с.

16. Денис Шмигаль: Нова програма Уряду дозволить відновити роботу частини бізнесів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-povaprohrama-uriadu-dozvolyt-vidnovyty-robotu-chastyny-biznesiv> (дата звернення: 08.12.2023)

17. Заверуха Д.А., Копитко М.І. Характеристика основних елементів сутності економічної безпеки. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. №1 (65). С.19-24.

18. Зайченко К.С., Діма Н.І. Економічна безпека підприємства: сутність та роль. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: https://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/92.pdf&cd=2&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b-d. (дата звернення: 05.12.2023)

19. Захаров О.І. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки підприємств. Вчені записки університету «КРОК». 2012. № 32. С.80-86. Завдяки урядовій програмі реолокації збережено понад 35 тисяч робочих місць – Тетяна Бережна. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=ukUA&id=a54c8281-02fa-4ced-8b14-3a7ca772a826&title=Zavdiaki> (дата звернення: 28.11.2023)

20. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (дата звернення: 29.11.2023)

21. Зоріна О.А. Методи аналізу фінансових ризиків. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку контролю і аналізу*. 2020. № 2(20). С. 221–229.

22. Івченкова О. Ю., Крикуненко К. М. Інноваційне підприємництво як складова стратегії розвитку економіки України. *Економічний вісник Донбасу* № 3(53), 2018. С. 141–146.

23. Кантор Н.Ю. Забезпечення економічної безпеки, як основна функція української держави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. Том 2. С.64-67.

24. Кравчик Ю., Каткова Т. Структурно-функціональна характеристика економічної безпеки промислового підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 1. С.84-95.

25. Купенко О. Теоретико-методичні засади формування та використання механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки промислових підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 2. Том 2. С.80-86.

26. Карпюк Г.І. Основи підприємництва: Навчальний посібник для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. 2020. 108 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/2021/04/19/Osnovy%20pidpryyemnytstva.pdf>. (дата звернення: 23.11.2023)

27. Крамчанінова М.Д., Вахлакова В.В. Пандемії як загрози нового типу для економічної безпеки в умовах глобалізації. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11.

С. 18–23.

28. Когут І. Аналіз факторів мотивації, які впливають на команди в інноваційних під час кризи та війни. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. С. 100–105.

29. Ляхович Л. Стратегічна поведінка компанії в умовах війни та повоєнного відновлення. *Економічний простір*. 2022. Вип. 180. С. 139–143.

30. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. (2021) Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>. (дата звернення: 28.11.2023)

31. Міністерство економіки України. Програма релокації підприємств. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv> (дата звернення: 27.11.2023).

32. Мірошник Ю.Д. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств. Збірник тез XIII Міжнародної науково-практичної інтернетконференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» 2022. С. 87–27.

33. Мусіяничук Ю. Стан роботи українських підприємств в умовах війни // Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології : зб. матеріалів ІХ Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф., м. Вінниця, 06 жовтня 2022 р. Вінниця, 2022. С. 468–474.

34. Національний проект Сервіс «Дія. Бізнес» URL: <https://business.diia.gov.ua/> (дата звернення: 27.11.2023)

35. Не лише вистояти в умовах війни, а й розвиватися. Ухвалено оновлені ТОП-10 пріоритетів бізнесу. Українська Рада Бізнесу. URL: <https://urb.org.ua/nelishe-vistoyati-v-umovah-vijni-a-j-rozvivatisya-uhvaleno-onovleni-top-10-prioritetivbiznesu/> (дата звернення: 08.12.2023)

36. Нежиборець В. Інноваційне підприємництво як складова економічного зростання. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2014. №

1. С. 63–71.

37. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 29.11.2023).

38. Офіційний сайт науково-теоретичного журналу «Економічна теорія». URL: <http://etet.org.ua> (дата звернення: 29.11.2023).

39. Офіційний сайт Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук України. URL: <http://ief.org.ua> (дата звернення: 29.11.2023).

40. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 29.11.2023).

41. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 29.11.2023).

42. Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 29.11.2023).

43. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua> (дата звернення: 29.11.2023).

44. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua>. (дата звернення: 29.11.2023).

45. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <https://www.wto.org> (дата звернення: 29.11.2023).

46. Овчаренко Л.В. Шляхи мінімізації загроз від недобросовісної конкуренції для економічної безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10295>. (дата звернення: 08.12.2023)

47. Оніщенко М.Л., Дутченко О.О., Шпіцглюз С.О. Економічна безпека як умова ефективного функціонування підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 1. С.36-42.

48. Правдивець О. Економічна безпека, як найвища функція держави. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 2(66). С.40-43.

49. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Хомюк Н. Л., Войчук М. В., Савчук

А. Ю., Коломечук В. В., Цимбалюк С. М. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання: монографія. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 514 с.

50. Пешко М., Завербний А. Проблеми та перспектив зміни ланцюгів поставок з метою мінімізування втрат під час війни. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44. С. 121-126.

51. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування підприємницької діяльності електронних резидентів. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25973> (дата звернення: 26.11.2023).

52. Резворович К., Юнін О., Круглова О. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти: навчальний посібник. Дніпро: Біла К., 2019. 195 с.

53. Рурак І.І., Богайчук А.І., Пендюр В.В. Міжнародна підприємницька діяльність, 2011. URL: <http://intkonf.org/rurak-ii-bogaychuk-ai-pendyur-vv-mizhnarodnapidpriemnitska-diyalnist> (дата звернення: 27.11.2023)

54. Ситник Г.В., Блакита Г.В., Гуляєва Н.М. Економічна безпека підприємництва в Україні: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 284 с.

55. Стан та потреби бізнесу в Україні: Регіональні тенденції, літо 2022. URL: <https://cid.center/state-and-needs-ofbusiness-in-ukraine-regional-trends-summer-2022/> (дата звернення: 29.11.2023).

56. Цимбалюк І. О. Економіка війни та перспективи для України. Together united: науковці проти війни: збірник тез I Міжн. благодійної наук.-практ. конф. (Луцьк, 20 травня 2022 р.). Луцьк : Вежа-Друк, 2022. С. 131-133.

57. Цимбалюк І. О. Інклюзивний розвиток в умовах війни та нових економічних викликів. Together united: науковці проти війни: збірник тез I Міжн. благодійної наук.-практ. конф. (Луцьк, 20 травня 2022 р.). Луцьк : Вежа-Друк, 2022. С. 65-71.

58. Швець Ю. Ризики в діяльності промислових підприємств: види, методи оцінки та заходи подолання ризику. Науковий вісник Ужгородського

національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 17. Ч.2. С. 131–135.

59. Як після війни Україна має відновлювати економіку та бізнес. Велике дослідження. URL: <https://forbes.ua/money/yak-pisslya-viyni-ukraina-maevidnovlyuvati-ekonomiku-ta-biznes-velike-doslidzhennya-deloitte-15122022-10501> (дата звернення: 28.11.2023)

60. Ярослав Голобородько (2022) Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога URL: <https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayini/ekonomika-biznes-logistika-dopomoga-279148> (дата звернення: 08.12.2023)

61. 69% ФОПів зареєстрували у «Дії», а нових бізнесів з'явилося на третину менше: дослідження VKURSI. URL: <https://vkursi.pro/news/content/69-fopiv-ukrainsi-zareiestruvaly-u-dii-a-novykh-biznesiv-ziavylos-na-tretynu-menshe-doslijennia-v-483047> (дата звернення: 27.11.2023)

ДОДАТКИ

Додаток А

Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності за 2022 рік, млн грн

Галузь	Код за КВЕД-2010/Code NACE. Rev.2	Чистий прибуток (збиток)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
			у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Усього		10496992.44	65.8	643236.7	34.2	883662.5
сільське, лісове та рибне господарство	A	87118	78.4	124651.7	21.6	37533.7
промисловість	B+C+D+E	10525119.44	64.3	206494.1	35.7	418792.9
будівництво	F	-19118	62	9813.8	38	28931.8
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	24148.8	70.5	136666	29.5	112517.2
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	10715367.14	68.1	36473.9	31.9	58525
тимчасове розміщування й організація харчування	I	-8866.6	55.2	1352.3	44.8	10218.9
інформація та телекомунікації	J	12176.5	63.7	32095.2	36.3	19918.7
фінансова та страхова діяльність	K	7616	58.9	34024.4	41.1	26408.4
операції з нерухомим майном	L	10677877.84	54.3	19648.7	45.7	79189.1
професійна, наукова та технічна діяльність	M	10687954.14	58.2	14812.8	41.8	64276.9
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	-6706	63.6	9169.2	36.4	15875.2
освіта	P	-369.8	63	481	37	850.8

охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	10787.6	66.4	15564	33.6	4776.4
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	-4003.2	47.8	1563.4	52.2	5566.6
надання інших видів послуг	S	145.3	63.4	426.2	36.6	280.9

Джерело: [40]

<http://fizmat.ssru.edu.ua>
 Дотримуйтесь
 принципів академічності
 Доброї чесності
<http://fizmat.ssru.edu.ua>

Фінансова звітність (баланс) ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» за 2020-2022 рр.

Показники	Рік		
	2020	2021	2022
Нематеріальні активи	12	2	0
Незавершені капітальні інвестиції	3058	14768	33436
Основні засоби:	174463	238849	871881
Довгострокова дебіторська заборгованість	243	1013	3291
Відстрочені податкові активи	0	2010	2700
Інші необоротні активи	12683	15645	1321
НЕОБОРОТНІ АКТИВИ	190459	272287	912629
Виробничі запаси	1838	28	856
Товари	237731	330553	440919
Запаси	239569	330581	441775
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	2758	435	1506
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	15506	7056	3869
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	162	572	1075
Інша поточна дебіторська заборгованість	96	9	768
Гроші та їх еквіваленти	113645	103045	97534
Витрати майбутніх періодів	795	584	2202
Інші оборотні активи	4554	4785	0
ОБОРОТНІ АКТИВИ	377085	447067	548729
БАЛАНС	567544	719354	1461358
Зареєстрований (пайовий) капітал	1	1	1
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	359872	404056	586307
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	359873	404057	586308
Інші довгострокові зобов'язання	0	96433	482523
ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	0	96433	482523
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0	112388
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	98335	0	97345
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	62391	70865	97575
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	1600	2463	3043
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	8056	13020	16529
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	27327	36048	43898
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	0	77392	0
Поточні забезпечення	6928	9627	13226
Інші поточні зобов'язання	3034	9449	8523
ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	207671	315297	392527
Баланс	567544	719354	1461358

Звіт про фінансові результати підприємства ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» за
2020-2022 рр.

Показники	Рік		
	2020	2021	2022
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2171136	2602104	3492613
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1132888	1377327	1762032
Валовий прибуток (збиток)	1038248	1224777	1730581
Інші операційні доходи	9915	7814	7287
Адміністративні витрати	50823	53479	69696
Витрати на збут	552327	658923	835536
Інші операційні витрати	17118	29351	17402
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	427895	490838	815234
Інші фінансові доходи	12603	1521	878
Інші доходи	112	356	9915
Фінансові витрати	92	541	55843
Інші витрати	26	0	192
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	440492	492174	769992
Витрати (дохід) з податку на прибуток	80620	88118	138949
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	359872	404056	631043

Динаміка техніко-економічних показників ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» в 2020-2022 рр.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +/-		Відносний приріст (відхилення), %		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Чистий дохід, тис. грн.	2171136	2602104	3492613	430 968	890 509	19,85	34,22	60,87
Собівартість, тис. грн.	1132888	1377327	1762032	244 439	384 705	21,58	27,93	55,53
Валовий прибуток (збиток), тис. грн.	1038248	1224777	1730581	186 529	505 804	17,97	41,3	66,68
Частка основних засобів у активах	0,31	0,33	0,6	0,02	0,27	6,45	81,82	93,55
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,28	0,32	0,26	0,04	-0,06	14,29	-18,75	-7,14
Оборотність активів, коефіцієнт трансформації, обороти	-	4,04	3,2	-	-0,84	-	-20,79	-
Фондовіддача, обороти	-	12,59	6,29	-	-6,3	-	-50,04	-
Фондоємність	-	0,08	0,16	-	0,08	-	100	-
Коефіцієнт оборотності запасів, обороти	-	4,83	4,56	-	-0,27	-	-5,59	-
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, обороти	-	195,69	456,85	-	261,16	-	133,46	-
Рентабельність продажів за операційним прибутком (операційна маржа), %	19,71	18,86	23,34	-0,85	4,48	-4,31	23,75	18,42
Витрати на гривню продажів, грн.	0,52	0,53	0,5	0,01	-0,03	1,92	-5,66	-3,85
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами запасів	0,71	0,4	-0,74	-0,31	-1,14	-43,66	-285	-204,23
Коефіцієнт фінансової автономії	0,63	0,56	0,4	-0,07	-0,16	-11,11	-28,57	-36,51
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	1,82	1,42	1,4	-0,4	-0,02	-21,98	-1,41	-23,08
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,55	0,33	0,25	-0,22	-0,08	-40	-24,24	-54,55

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Динаміка активів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» в 2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +, -		Відносний приріст (відхилення), %		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Нематеріальні активи	12	2	0	-10	-2	-83,33	-100	-100
Незавершені капітальні інвестиції	3 058	14 768	33 436	11 710	18 668	382,93	126,41	993,39
Основні засоби:	174 463	238 849	871 881	64 386	633 032	36,91	265,03	399,75
Довгострокова дебіторська заборгованість	243	1 013	3 291	770	2 278	316,87	224,88	1 254,32
Відстрочені податкові активи	0	2 010	2 700	2 010	690		34,33	-
Інші необоротні активи	12 683	15 645	1 321	2 962	-14 324	23,35	-91,56	-89,58
НЕОБОРОТНІ АКТИВИ	190 459	272 287	912 629	81 828	640 342	42,96	235,17	379,17
Виробничі запаси	1 838	28	856	-1 810	828	-98,48	2 957,14	-53,43
Товари	237 731	330 553	440 919	92 822	110 366	39,04	33,39	85,47
Запаси	239 569	330 581	441 775	91 012	111 194	37,99	33,64	84,4
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	2 758	435	1 506	-2 323	1 071	-84,23	246,21	-45,4
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	15 506	7 056	3 869	-8 450	-3 187	-54,5	-45,17	-75,05
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	162	572	1 075	410	503	253,09	87,94	563,58
Інша поточна дебіторська заборгованість	96	9	768	-87	759	-90,63	8 433,33	700
Гроші та їх еквіваленти	113 645	103 045	97 534	-10 600	-5 511	-9,33	-5,35	-14,18
Витрати майбутніх періодів	795	584	2 202	-211	1 618	-26,54	277,05	176,98
Інші оборотні активи	4 554	4 785	0	231	-4 785	5,07	-100	-100
ОБОРОТНІ АКТИВИ	377 085	447 067	548 729	69 982	101 662	18,56	22,74	45,52
БАЛАНС	567 544	719 354	1 461 358	151 810	742 004	26,75	103,15	157,49

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Динаміка джерел фінансування ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» в 2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), + -		Відносний приріст (відхилення), %		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Зареєстрований (пайовий) капітал	1	1	1	0	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	359872	404056	586307	44184	182251	12,28	45,11	62,92
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	359873	404057	586308	44184	182251	12,28	45,11	62,92
Інші довгострокові зобов'язання	0	96433	482523	96433	386090	-	400,37	-
ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	0	96433	482523	96433	386090	-	400,37	-
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0	112388	0	112388	-	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	98335	0	97345	-98335	97345	-100	-	-1,01
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	62391	70865	97575	8474	26710	13,58	37,69	56,39
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	1600	2463	3043	863	580	53,94	23,55	90,19
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	8056	13020	16529	4964	3509	61,62	26,95	105,18
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	27327	36048	43898	8721	7850	31,91	21,78	60,64
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	0	77392	0	77392	-77392	-	-100	-
Поточні забезпечення	6928	9627	13226	2699	3599	38,96	37,38	90,91
Інші поточні зобов'язання	3034	9449	8523	6415	-926	211,44	-9,8	180,92
ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	207671	315297	392527	107626	77230	51,83	24,49	89,01
Баланс	567544	719354	1461358	151810	742004	26,75	103,15	157,49

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]

Динаміка фінансових результатів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» в 2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +, -		Відносний приріст (відхилення), %		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2171136	2602104	3492613	430 968	890 509	19,85	34,22	60,87
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1132888	1377327	1762032	244 439	384 705	21,58	27,93	55,53
Валовий прибуток (збиток)	1038248	1224777	1730581	186 529	505 804	17,97	41,3	66,68
Інші операційні доходи	9 915	7 814	7 287	-2 101	-527	-21,19	-6,74	-26,51
Адміністративні витрати	50 823	53 479	69 696	2 656	16 217	5,23	30,32	37,13
Витрати на збут	552 327	658 923	835 536	106 596	176 613	19,3	26,8	51,28
Інші операційні витрати	17 118	29 351	17 402	12 233	-11 949	71,46	-40,71	1,66
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	427 895	490 838	815 234	62 943	324 396	14,71	66,09	90,52
Інші фінансові доходи	12 603	1 521	878	-11 082	-643	-87,93	-42,27	-93,03
Інші доходи	112	356	9 915	244	9 559	217,86	2 685,11	8 752,68
Фінансові витрати	92	541	55 843	449	55 302	488,04	10 222,18	60 598,91
Інші витрати	26	0	192	-26	192	-100	-	638,46
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	440492	492174	769992	51 682	277 818	11,73	56,45	74,8
Витрати (дохід) з податку на прибуток	80 620	88 118	138 949	7 498	50 831	9,3	57,69	72,35
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	359 872	404 056	631 043	44 184	226 987	12,28	56,18	75,35

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Динаміка фінансових результатів ТОВ ВКФ «АСТРО-СЕРВІС» в 2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		Відносний приріст (відхилення), %		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2171136	2602104	3492613	430 968	890 509	19,85	34,22	60,87
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1132888	1377327	1762032	244 439	384 705	21,58	27,93	55,53
Валовий прибуток (збиток)	1038248	1224777	1730581	186 529	505 804	17,97	41,3	66,68
Інші операційні доходи	9 915	7 814	7 287	-2 101	-527	-21,19	-6,74	-26,51
Адміністративні витрати	50 823	53479	69 696	2 656	16 217	5,23	30,32	37,13
Витрати на збут	552 327	658 923	835 536	106 596	176 613	19,3	26,8	51,28
Інші операційні витрати	17 118	29 351	17 402	12 233	-11 949	71,46	-40,71	1,66
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	427 895	490 838	815 234	62 943	324 396	14,71	66,09	90,52
Інші фінансові доходи	12 603	1 521	878	-11 082	-643	-87,93	-42,27	-93,03
Інші доходи	112	356	9 915	244	9 559	217,86	2 685,11	8 752,68
Фінансові витрати	92	541	55 843	449	55 302	488,04	10 222,18	60 598,91
Інші витрати	26	0	192	-26	192	-100	-	638,46
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	440 492	492 174	769 992	51 682	277 818	11,73	56,45	74,8
Витрати (дохід) з податку на прибуток	80 620	88 118	138 949	7 498	50 831	9,3	57,69	72,35
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	359872	404 056	631043	44 184	226 987	12,28	56,18	75,35

Джерело: побудоване на основі [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].